Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Şırnak University Faculty of Theology
e-ISSN 2667-6575
Sayı: 39 / Haziran 2026 *Issue: 39 / June 2026*

Seküler Bir Devlette Dinî Tahkim Mümkün mü? Beth Din of America'nın Dinî Tahkim Uygulamalarındaki Öncülüğü Üzerine Bir Değerlendirme

Is Religious Arbitration Possible in a Secular State? An Assessment of the Beth Din of America's Leadership in Religious Arbitration Practices

Yasemin ÇELİKHASI[1], **Ahmet TEMEL**[2],

1 Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
Ph.D. Student, Istanbul University, Institute of Social Sciences, Istanbul, Türkiye.

2 Doç. Dr ., University of Malaya, Academy of Islamic Sciences, Kuala Lumpur, Malezya.
Assoc. Prof., University of Malaya, Academy of Islamic Sciences, Kuala Lumpur, Malaysia.

Araştırma Makalesi / Research Article
Makale Bilgisi / Article Information
Atıf / Citation: Çelikhası, Yasemin – Temel, Ahmet. "Seküler Bir Devlette Dinî Tahkim Mümkün mü? Beth Din of America'nın Dinî Tahkim Uygulamalarındaki Öncülüğü Üzerine Bir Değerlendirme" *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (Haziran 2026). 399-428. https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1855596.

ÖZET

Geliş Tarihi
04.01.2026

Kabul Tarihi
11.05.2026

Yayın Tarihi
15.06.2026

Uyuşmazlıkları giderme hususunda mahkemelere alternatif yolların başında gelen tahkim, günümüzde devletlerin kontrol mekanizmaları ile uygulanan; ayrıca dinî pek çok topluluğun da başvurduğu bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Ancak seküler bir devlette, mensubu olduğu dinîn öğretilerine göre yaşamak isteyen dindar bireyler için tahkime başvurmak hukuk-din çatışmasını doğurabilmektedir. Bu çatışmanın temel sebebi seküler devletin, dinî tahkim kararlarını yargı tarafından kabul görecek seviye ve yeterlikte görmemesidir. Ancak literatürde bu problemi aşarak dinî çerçevede alınan hakem kararlarının mahkemelerce tanındığı, Beth Din of America (BDA) isminde Yahudi hukukunu (Halakha) uygulayan bir kurum yer almaktadır. Bu çalışma, ABD merkezli Yahudi tahkim kurumu BDA üzerinden, seküler bir devlette dinî tahkimin imkân ve sınırlarını vaka analizi ve literatür taraması yöntemleriyle incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın birinci kısmında ABD'de dinî tahkimin mahiyeti ve seküler hukuk sistemi ile ilişkisi ele alınmıştır. Ardından BDA'nın kısa bir tarihçesine temas edilerek kurumun dinî tahkim uygulamaları ve bu uygulamaların dayandığı hukukî prensipler incelenmiştir. Çalışmanın son kısmında ise BDA'nın, Amerika ve diğer seküler ülkelerdeki başta Müslümanlar olmak üzere Yahudilik dışında kalan dinî gruplara tahkim konusunda öncü olup olamayacağı ve bunun gerekliliği tartışılmıştır. Bu kapsamda "seküler bir sistemde dinî tahkimi uygulamanın ve bunun yasal kabulünün imkân ve şartları nelerdir?" sorusunun cevabı BDA özelinde araştırılmıştır. Sonuç olarak; BDA tecrübesinin, seküler devletlerde yaşayan dinî toplulukların dinî tahkim mekanizmalarını kullanabilmeleri noktasında bir model teşkil ettiği değerlendirilmektedir. Bu modelin; hem dinî toplulukların kimlik ve kültürlerinin kamusal alanda temsili hem de devletin vatandaşlarıyla yaşayabileceği olası hukukî gerilimlerin azaltılması açısından çift taraflı bir fayda sağladığı görülmektedir. Nihaî olarak farklı ülkelerin özgün hukuki yapıları dikkate alınarak bu modelin uyarlanabileceği önerilmektedir.

Keywords:
İslam Hukuku, hakemlik, dinî tahkim, Yahudi tahkimi, Beth din of America, sekülerizm, ihtilaf çözüm yöntemleri, ADR.

ABSTRACT

Date of Submission
04.01.2026

Date of Acceptance
11.05.2026

Date of Publication
15.06.2026

Arbitration, one of the primary alternative methods to courts for resolving disputes, is a dispute resolution method applied today through state control mechanisms and utilized by many religious communities. However, in a secular state, resorting to arbitration can create a conflict between law and religion for religious individuals who wish to live according to the teachings of their religion. The fundamental reason for this conflict is that the secular state does not consider religious arbitration awards to be of a sufficient level and adequacy to be accepted by the judiciary. However, the literature mentions an institution called the Beth Din of America (BDA), which applies Jewish law (Halakha) and is claimed to have overcome this problem, with its

arbitral decisions based on religious principles being recognized by the courts. This research examines the scope and boundaries of religious arbitration in secular states, with a focus on the US-based Beth Din through case analysis and literature review. The first part of the study examines the nature of religious arbitration and its relationship with the secular legal system in the United States, where the BDA was established. This is followed by a brief history of the BDA; the institution's religious arbitration practices and their general legal characteristics are examined. In the final section, the study discusses whether the BDA can serve as a pioneer in arbitration for religious groups other than Jews—particularly Muslims—in the United States and other secular countries, and the necessity of such a role. In this context, the question "What are the possibilities and conditions for implementing religious arbitration within a secular system and for its legal recognition?" is explored specifically in relation to the BDA. In conclusion, the experience of the BDA is considered an exemplary model for religious communities in secular states, enabling them to use religious arbitration mechanisms while minimizing conflicts with domestic law. This model offers a dual benefit: it facilitates the representation of religious identities and cultures within the public sphere while simultaneously reducing potential legal tensions between the state and its citizens. It is suggested that this model could be adapted to other contexts, provided that the unique legal frameworks of different countries are taken into consideration.

Keywords:
Islamic Law, arbitration, religious arbitration, Jewish arbitration, Beth Din of America, secularism, dispute resolution methods, ADR

EXTENDED ABSTRACT

Arbitration serves as a primary alternative dispute resolution (ADR) method to state courts, utilized by both secular entities and religious communities to resolve conflicts. For religious individuals living in secular states, aligning their lifestyle with their faith often includes settling disputes—particularly in family law—according to religious principles. However, this creates tension in secular legal systems. The core conflict arises when secular courts hesitate to recognize or enforce decisions made by religious arbitration tribunals, questioning their procedural fairness or compatibility with public policy. This study examines the BDA model to determine if it can serve as a precedent for other religious groups, particularly Muslims, seeking to establish legally recognized arbitration mechanisms.

This study employs a qualitative analysis of the legal framework surrounding religious arbitration in the United States. It specifically conducts a case study of the BDA, analyzing its historical development, procedural rules, and interaction with the secular American legal system. The research evaluates the BDA's practices against the backdrop of the Federal Arbitration Act and First Amendment principles. By comparing the operational success of the BDA with the challenges faced by other religious tribunals, the study deduces structural and procedural necessities for a valid religious arbitration system in a secular state.

The examination reveals that the BDA has achieved legal legitimacy not by completely abandoning religious law *(halakha)*, but by formalizing its procedures to align with secular legal expectations. A key finding is that the BDA's success lies in its adherence to procedural justice that mirrors secular arbitration standards while applying substantive religious law.

In contrast, many Muslim arbitration initiatives struggle due to a lack of standardization and transparency. The study identifies that when religious tribunals fail to adhere to strict procedural norms, secular courts are inclined to intervene and resolve inconsistencies in favor of secular law, effectively nullifying the religious arbitration. The BDA mitigates this risk by ensuring its arbitrators and procedures are seen as competent and fair by the secular judiciary.

Furthermore, the research highlights that the BDA's composition is not limited solely to religious scholars. The inclusion of experts from secular fields contributes significantly to the quality and enforceability of its decisions. The analysis suggests that the lack of an internal appellate mechanism in many nascent religious tribunals is a significant vulnerability, reducing the confidence of secular judges in the finality and fairness of their awards.

The assessment concludes that for religious arbitration to be both possible and sustainable in a secular state, religious tribunals must adopt a professional, institutionalized approach like the BDA. Specifically, for Muslim arbitration panels to gain legal recognition and secular support in the US context, two major structural reforms are recommended:

1. Establishment of an Appellate Process: Muslim tribunals must institute a clear, internal appeal mechanism. This ensures that errors can be corrected within the religious forum, preventing the need for secular courts to overturn decisions due to procedural grounds.
2. Integration of Secular Expertise: Arbitration panels should not consist solely of religious scholars. Including experts from diverse fields such as modern law, psychology, health, and commerce enhances the competence of the tribunal.

Implementing these principles will not only increase the likelihood of secular judges deferring to religious arbitrators but could also pave the way for the establishment of a unified Muslim legal authority capable of addressing the needs of the broader Muslim community in America.

GİRİŞ

Tahkim,[1] taraflar arasındaki uyuşmazlıkların, devlet yargısına başvurulmaksızın hakemler aracılığıyla çözülmesini ve bağlayıcı olarak icra edilebilir bir karara bağlanmasını sağlayan

[1] Hukuk doktrinlerinde tahkimin ve tahkime ilişkin kimi kavramların, üzerinde fikir birliği bulunan bir tanımı yoktur. Bunun sebebi, devletlerin ve uluslararası organizasyonların tahkimi ve ilgili ticarî tahkim, milletlerarası tahkim, milletlerarası ticarî tahkimi veya tahkimde irade serbestisi gibi kavramları farklı şekilde tanımlamaları ve düzenlemelere tabi tutmuş olmalarıdır. Tahkimi tanımlarken kimileri tahkimin taraflar arasında yapılan bir sözleşme yahut hakem sözleşmesi oluşunu, kimileri ise tahkim usûlüne vurgu yaparak tüm süreci referans alır. Bkz: İbrahim Doğan Takavut, *Milletlerarası Ticarî Tahkimde Usule İlişkin Konularda İrade Serbestisi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 13; Cengiz Serhat Konuralp, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 126-128.
Tahkimin evrensel bir tanımının olmaması, uluslararası metinlerde de kendini gösterir. Örneğin, 1958 New York Konvansiyonu tahkimi tanımlamak yerine 'tahkim anlaşması' ve 'hakem kararı'nın sonuçlarına odaklanırken; UNCITRAL Model Kanunu (m. 2/a) tahkimi, 'daimî bir tahkim kurumu tarafından yürütülsün veya yürütülmesin

alternatif uyuşmazlık çözüm[2] (AUÇ) yöntemlerinden biridir.[3] Tahkimin lehinde ve aleyhinde pek çok görüş bulunsa da[4] genel olarak tahkim taraflara, resmî dava sürecinin sunmadığı mahremiyeti koruma, ekonomik avantaj sağlama, daha dostane, hızlı ve etkili bir çözüm sunma gibi katkılar sağlamaktadır.[5] Ayrıca tahkim, tarafların beklentilerini yeterince yansıtamayabilen veya kişilerin çıkarlarını tatmin edici bir şekilde koruyamayabilen hukuk sistemine alternatif olarak taraflara, uyuşmazlık konusunun yetki sahibi kişilerce ve kendi tercih ettikleri standartlara uygun bir şekilde çözülmesi imkânını sunmaktadır.[6]

Seküler yargı sistemleri, devlet mekanizması içinde işleyen, mahkemelerden bağımsız ve anlaşmazlıkları, devletin benimsediği kurallar ve prosedürlerden farklı yöntemlerle çözen alternatif çözüm yollarına karşı yargı yetkisinin devredilmesi endişesiyle hasmane bir tutum *(judicial hostility)* sergilemiştir.[7] Ancak son yüzyıl içinde pek çok devlet, tahkim ile alınan kararların

---

her türlü tahkim' olarak geniş bir perspektifle ele alır. Fransız Medeni Usul Kanunu (Art. 1442) ise tahkimi 'bir uyuşmazlığın bir veya birkaç kişi tarafından çözümlenmesi sözleşmesi' olarak tanımlayarak sözleşmesel niteliğe vurgu yapar.

2 Anglo-Sakson hukuk doktrininde kullanılan 'Alternative Dispute Resolution' terimi, Türk hukuk doktrininde "Alternatif Uyuşmazlık Çözümü" şeklinde karşılık bulmuş, ADR şeklindeki kısaltması hukuk doktrinlerinde yaygınlık kazanmıştır. ADR, ilk kullanımı dışında "appropriate dispute resolution" *(uygun uyuşmazlık çözümü)* ve "amicable dispute resolution" *(dostane uyuşmazlık çözümü)* olarak da ifade edilmektedir. Bkz: Mehmet Feridun İzgi, *Türk Hukukunda Tahkim Benzeri Uyuşmazlık Çözüm Yolları* (İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 15; Konuralp, *Tahkim*, 13.

3 Tahkim, bağlayıcı bir karar verilmesi itibariyle resmi yargılama türüne en çok benzeyen AUÇ yöntemidir. Tam da bu özelliği sebebiyle literatürde gerçekten bir "alternatif" mi yoksa "özel bir yargılama" türü mü olduğu tartışılmıştır. Ziya Akıncı'ya göre tahkim, mahkeme yargısının bir alternatifi değil, onunla aynı hukukî sonucu doğuran "eşdeğer" bir yargı yoludur. Batı doktrininde ise tahkim, icra edilebilirlik gücü nedeniyle arabuluculuktan keskin bir şekilde ayrılarak "privatized justice" *(özelleştirilmiş adalet)* olarak nitelendirilir." Bkz: İzgi, *Türk Hukukunda Tahkim Benzeri Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, 16-22. Uyuşmazlık çözümünün alternatif olması ile ilgili kavramsal analiz için bkz: Şule Şahin Ceylan, *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 147-152.

4 Caryn Litt Wolfe, "Faith-Based Arbitration: Friend or Foe? An Evaluation of Religious Arbitration Systems and Their Interaction with Secular Courts", *Fordham Law Review* 75/1 (2006), 430-432.
Temelde, yargılama süreci ile tahkim arasında seçim yapmak, hakların adlî şartlar altında korunması ile nihâî karar veren vasfıyla hakemlerin bulunduğu özel tahkim işlemlerinin işlevselliği ve kesinliği arasında bir seçim yapmayı gerektirir. Bu seçim gerektiğinde taraflar genellikle daha hızlı sonuç elde etmek için, yargı denetiminden vazgeçerek hakemlere güvenirler. Ancak bu seçim, hakemlerin performansı tatmin edici bulunmadığında, "adalet beklentilerinin boşa çıkması ve düzeltme imkânının olmaması" gibi olasılıkları da barındırır. Detaylı bilgi için bkz: Thomas E. Carbonneau, *The Law and Practice of Arbitration* (Huntington, New York: Juris, 2012), 43-45.

5 Yargılama yöntemi veya tarafların müzakereleri gibi tahkimin de avantajları ve dezavantajları vardır. Bu avantaj ve dezavantajlarla ilgili detaylı açıklamalar için bkz: Andrea Doneff - Abraham Ordover, *Alternatives to Litigation: Mediation, Arbitration, and the Art of Dispute Resolution* (Epub: NITA, 2014), 299-311.

6 Michael J. Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration: Models For American Islamic Arbitration Based On The Beth Din Of American And Muslim Arbitration Tribunal Experience", *Harvard Journal on Racial&Ethnic Justice* 30/1 (2014), 38.

7 İngiliz Common Law tarihinde tahkime karşı yargısal düşmanlığın temeli, Vynior Davası'na (1609) dayanır. Lord Coke bu davada, tahkim anlaşmalarının hakem kararından önce taraflarca tek taraflı olarak feshedilebileceğine hükmetmiş; bu durum mahkemelerin yargı yetkisinin özel sözleşmelerle devredilemeyeceği doktrinini doğurmuştur. Bu içtihat, ABD'de de 1925 tarihli FAA kabul edilene dek tahkim anlaşmalarının icrasını zorlaştıran temel engel olmuştur. Bkz: Vynior's Case, 8 Co. Rep. 81b (K.B. 1609). Ayrıca detaylı analiz için bkz: Robert B. von Mehren, "From Vynior's Case to Mitsubishi: The Future of Arbitration and Public Law", *Columbia Law Review* 84 (1984), 583-593.;

geçerliliği ve uygulanabilirliğini tanımak için gerekli yasal çerçeveyi oluşturmuştur.[8] Bu devletler arasında tahkimi nispeten daha fazla kullanan Batılı ülkeler arasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de bulunmaktadır. Esasında informel olarak daha uzun bir geçmişe sahip olsa da ABD'de tahkimin yasalarla şekillendirilmiş biçimi, 1925'te kabul edilen Federal Arbitration Act (FAA)[9] ile başlar.[10]

Günümüzde çeşitli alanlarda başvurulan tahkimin kural ve prosedürlerini belirleyen hukuk kurumlarının yanı sıra bir iş veya zanaat alanında kendi yöntem ve kurallarını belirleyen özel tahkim usûlleri de mevcuttur. Bu özel tahkim usûlleri kapsamında dinî anlayışa göre şekillenen Yahudilik, Hıristiyanlık veya İslâm'ın kullandığı, literatürde dinî tahkim adı verilen tahkim usûlünü de zikretmek mümkündür.[11]

Dinî tahkim, tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku, dinî normlar bütünü olarak belirledikleri ve hakemlerin, genellikle bu alanda uzmanlaşmış dinî otoritelerden seçildiği bir uyuşmazlık çözüm modelidir.[12] Tarihsel süreçte bu modelin en köklü ve kesintisiz uygulayıcısı olan Yahudiler, hâkim olarak yaşamadıkları topluluklarda, kutsal kitaplarına dayanan tahkim usûllerini kullanarak kendi mahkemelerini kurmuşlardır. Hem geçmişte hem modern dünyada klasik Yahudi tahkimini devam ettiren, boşanmadan ticarî meselelere kadar pek çok davaya bakan bu mahkemelerin adı "yargı evi" anlamına gelen *beth din*dir.[13] Bu itibarla bugün dinî tahkim alanında kurumsallaşma düzeyi en yüksek olan ve yerleşik mahkeme düzenine en yakın sistemi Yahudi toplumu geliştirmiştir.[14]

Amerika'nın önde gelen *beth din* mahkemesi, merkezi New York'ta 1960 yılında Amerika Hahamlar Konseyi'ne bağlı olarak kurulan Beth Din of America'dır (BDA). Dinî tahkim pratiğinin

---

Steven J. Burton, "The New Judicial Hostility to Arbitration: Federal Preemption, Contract Unconscionability, and Agreements to Arbitrate", *Journal of Dispute Resolution* 1 (2006), 7-10.

8 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 38.

9 Federal Arbitration Act (FAA), United State Congress (1925). FAA, eyaletler arası tahkim sözleşmeleri için federal standartları belirler, tahkim anlaşmalarının mahkemelerce diğer tüm sözleşmelerle eşit statüde değerlendirilmesini emreder.

10 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 432-433.

11 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 436-438.

12 Nicholas Walter, "Religious Arbitration in the United States and Canada", *Santa Clara Law Review* 52 (2012), 519-521.

13 Diğer kullanımlarıyla *bet din, beit din* veya *beis din*; çoğulu *battei din.*

14 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 438. Yahudilerin beth din mahkemelerini bu denli sistematize etmelerinin temelinde diaspora tecrübesinin bir sonucu olarak gelişen hukukî özerklik arayışı yatmaktadır. Yahudi toplumunun hâkim olmadıkları toplumlarda kendi kimliklerini koruma ve dini vecibelerini yerine getirme gayreti, toplumsal uyuşmazlıkların içsel bir normatif sistemle çözülmesini zorunlu kılmış; bu da dini otoritenin yerleşik bir mahkeme düzenine evrilmesinin itici gücü olmuştur. Zira kaynaklar, Yahudi hukukunun erken dönem gelişiminin, "ev sahibi ülkelerin" yasalarına tabi olan toplulukların bu çevreyle etkileşimiyle yakından ilgili olduğunu belirtir. Bkz: Michael A. Helfand, "Religious Arbitration and the New Multiculturalism: Negotiating Conflicting Legal Orders", *New York University Law Review* 86/5 (Kasım 2011), 1248.

seküler hukukla olan etkileşimini inceleyen bu makalede, kurumsal yapısı, dinî ve hukukî uygulamaları bakımından BDA esas alınacaktır.

1. ABD'de Dinî Tahkim ile Seküler Mahkemeler Arasındaki İlişki

ABD'de tahkim, 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar resmî yargı sistemi tarafından son derece mesafeyle karşılanmıştır. Mahkemelerin tahkime karşı bu mesafeli hatta zaman zaman hasmane duruşunun arkasında; hakemlerin meslekî liyakatine karşı duyulan güvensizlik, sürecin yargısal denetimindeki zorluklar, kararların yasal bağlayıcılıktan yoksun olması ve hakemlerin, hukuk kurallarından ziyade tarafların menfaatlerini önceleyen uzlaştırmacı yaklaşımının hukuk istikrarını bozacağı endişesi yatmıştır.[15]

Ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren modern sözleşme hukukunun yaygınlaşmasına paralel olarak bu paradigma değişmeye başlamıştır. Amerikan yargı sistemi, bireylerin gelecekteki muhtemel anlaşmazlıklarını tahkim yoluyla çözmek için sözleşme yapabilme hakkını, irade özerkliğinin *(party autonomy)* bir tezahürü olarak kabul etmiştir.[16] Böylece tahkim anlaşmalarını, "yargı yetkisine müdahale" olarak görmekten vazgeçip bu anlaşmaları "ahde vefa" *(pacta sunt servanda)* ilkesi uyarınca geçerli kabul etmeye başlamıştır.[17] Özellikle FAA'nın kabulüyle pekişen bu yeni anlayış, tahkim anlaşmalarını diğer sözleşmelerle "eşit hukukî statüye" taşımıştır.[18] Bu süreçte hukukî olarak taraflara tahkim yolunu seçme hakkının yanı sıra uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak usûlü ve maddi hukuk standartlarını *(lex causae)* özgürce belirleyebilme imkânı da tanınmıştır.[19] Sonuç olarak, sözleşme hukukunun taraflara tanıdığı irade özerkliği tahkime zemin hazırlarken yasalar kapsamındaki tahkimin sunduğu esneklik, tarafların mevcut uyuşmazlıklarını kendi inanç ve dinî normlarına uygun bir şekilde çözmelerine imkân tanıyarak dinî tahkimin hukukî yolunu açmıştır.

Bugün genel olarak tahkim, özel olarak ise dinî tahkim ile ABD seküler mahkemeleri arasındaki ilişki büyük ölçüde FAA, eyaletlerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilen Revised Uniform Arbitration Act (RUAA)[20] ve özellikle BDA gibi New York merkezli yapılar için kritik öneme sahip

---

15 Michael J. Broyde, *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels: Religious Arbitration in America and the West* (New York: Oxford University Press, 2017), 5.

16 Carbonneau, *The Law and Practice of Arbitration*, 47-48.

17 Carbonneau, *The Law and Practice of Arbitration*, 275, 277.

18 FAA, md. 1-16; Burton, "The New Judicial Hostility to Arbitration", 19.

19 Helfand, "Religious Arbitration and the New Multiculturalism", 1240-1241; Broyde, *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels*, 5.

20 Revised Uniform Arbitration Act (RUAA), Uniform Law Commission (2000). RUAA, birçok eyaletin tahkim anlaşmalarının ve kararlarının yargısal olarak tanınması ve uygulanmasına ilişkin kuralları kodlamak için benimsediği tekdüzen bir yasadır. RUAA, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tahkimin artan

Civil Practice Law and Rules'un 75. maddesi (CPLR Article 75)[21] vb. eyalet usûl kanunları tarafından belirlenmektedir. "Dinî" kategorisine giren olgularla arasında varoluşsal bir mesafe bulunan seküler Amerika'da herhangi bir inanca dayalı tahkim, bu yasaların altında geçerli kabul edilmektedir. Çünkü bu yasalarla oluşturulan hukukî çerçeve içinde dine dayalı tahkim süreci, dinî bir pratik değil, tahkim metodunun bir alt kategorisi olarak telakki edilmektedir.[22]

Tam da bu telakki sebebiyle genel olarak tahkime (ve dolayısıyla dinî tahkime) hukukî müdahale ancak iki temel aşamada gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi tahkim sözleşmesinin mevcudiyeti, kapsamı ve geçerliliğinin incelendiği tahkim öncesi; ikincisi ise nihâî hakem kararının denetlendiği tahkim sonrası süreçtir.[23] Buna göre, aralarında herhangi bir ihtilafın vuku bulması halinde tahkime gitmeyi önceden kabul eden taraflardan biri bu anlaşmaya uymayı reddederse, diğer taraf, karşı tarafın rızası hilâfına uyuşmazlığın tahkime gitmesi için mahkemeye başvurabilir. Mahkeme, karşılıklı tahkim iradesinin kapsayan geçerli bir sözleşme olduğuna kanaat getirirse uyuşmazlığın esasını incelemeksizin yargılamayı doğrudan tahkime yönlendirir.[24]

Mahkeme sisteminin tahkime müdahalesini gerektirebilecek ikinci aşama, tamamlanan bir hakem kararının mahkemeler tarafından onaylanması veya iptaliyle ilgilidir. FAA'ya göre, sözleşme metninde tahkim kararının seküler mahkeme tarafından da onaylanması üzerine bir madde varsa, tahkim kararını izleyen bir yıl içinde bunun için mahkemeye dilekçe verilebilir. Bu aşamada mahkemenin yargısal inceleme ve takdir yetkisi oldukça sınırlıdır.[25] Geçerli bir iptal gerekçesi tespit edilmediği sürece mahkeme, FAA gereğince hakem kararını onamak zorundadır.[26] Yine

---

popülaritesi nedeniyle Tekdüzen Tahkim Yasası'nı (UAA) revize etmek amacıyla Ağustos 2000'de Tekdüzen Yasa Komisyonu (ULC) tarafından yürürlüğe konmuştur.
UAA büyük ölçüde Federal Tahkim Yasası'na (FAA) dayanırken , RUAA, özellikle tahkim heyetinin oluşturulması, geçici tedbirler, tahkim usulü ve kararlar ile masraflara ilişkin hükümler olmak üzere, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) Uluslararası Ticarî Tahkim Model Yasası'na büyük ölçüde paralel birkaç ek hüküm ekler. RUAA'nın UNCITRAL Model Yasası ve FAA ile olan doktrinel ilişkisini ve eyalet mahkemeleri üzerindeki etkisi için bkz: Timothy J. Heinsz, "The Revised Uniform Arbitration Act: Modernizing State Arbitration Law", *Journal of Dispute Resolution* 1 (2001), 1-15.

21 New York Civil Practice Law and Rules (CPLR), Article 75. New York, dinî tahkimin (özellikle Beth Din süreçlerinin) en yoğun uygulandığı eyalet olması sebebiyle Article 75, bu süreçlerin yargısal denetiminde birincil "lex loci" (yerel hukuk) işlevi görür. Bkz: *Avitzur v. Avitzur*, 58 N.Y.2d 108 (1983); Ginnine Fried, "The Collision of Church and State: A Primer to Beth Din Arbitration and the New York Secular Courts", *Fordham Urban Law Journal* 31/2 (1 Ocak 2004), 641-654.

22 Helfand, "Religious Arbitration and the New Multiculturalism", 1252-1254.

23 Burada tahkim süreci ifadesiyle, nihâî kararın devlet tarafından onayı ve tenfizini hariç tutarak geçerli bir tahkim anlaşmasının gereği olarak hakem veya hakemlerin yürüttüğü tüm süreci kastetmekteyiz.

24 Tahkim, sözleşmenin bir parçası olduğu için, mahkemeler genellikle bir sözleşmenin belirli bir uyuşmazlığı kapsayıp kapsamadığını veya bir tahkim kararının iptal edilip edilmeyeceğini kararlaştırmaları gerekmedikçe müdahaleci bir yaklaşım sergilemezler. Bkz. Doneff- Ordover, *Alternatives to Litigation*, 295.

25 Civil Practice Law and Rules (CPLR), 7510, 7511; Matter of Reddy v Schaffer , 123 AD3d 935, 936 (2014); Dedvukaj v Parlato, 136 AD3d 733, 733-734 (2016); Matter of Gaymon v MTA Bus Co., 117 AD3d 735 (2014); Matter of Sheriff Officers Assn., Inc. v Nassau County , 113 AD3d 620 (2014).

26 FAA, md. 9.

FAA maddeleri gereğince kararlar yalnızca yolsuzluk, dolandırıcılık gibi usûlsüz yollar, hakemin tarafgirliği, görevini kötüye kullanması veya yetki aşımı gibi istisnâî hallerde iptal edilebilir.[27] Ayrıca hakemlerin tarafsızlığını beyan etme zorunluluğu ve tarafların bilgilendirilme, avukat tarafından temsil edilme hakları da RAUU kapsamında güvence altına alınmıştır.[28]

Bu iki durum dışında, her ne kadar mahkemeler üzerlerindeki ağır iş yükü ve davaların daha uzun sürmesi sebebiyle tahkim kararlarını bozma yanlısı olmasa da[29] Amerikan içtihat hukuku *(common law)*, FAA içerisinde yer almayan ancak dinî tahkimi ilgilendiren iki durumu daha ek iptal gerekçesi olarak geliştirmiştir. Bunlar hakemin resmî hukuku açık bir şekilde çiğnemesi *(manifest disregard of the law)* ve tahkim kararının devletin kamu politikalarını ihlâl etmesi *(violation of public policy)* durumlarıdır.[30]

Hukukun açıkça çiğnenmesi doktrinine göre bir tahkim kararının iptali için hakemin, uygulanması gereken hukuk kurallarından haberdar olduğunun, bu kuralı uygulamayı bilerek ve kasten reddettiğinin ispat edilmesi gerekir. Böyle bir *bilinçli göz ardının* objektif kriterlere dayalı ispatı zor olsa da mahkemeler bu noktada belli bir yorum alanına sahiptir.[31] Hakem kararının iptaline sebep olan ikinci içtihadî durum ise kararın, toplumun temel değerleri ve hukuk düzeni ile bağlantılı bir kamu politikasını ihlal etmesidir. Bu içtihadın uygulanabilmesi için ilgili kamu politikalarının, genel mülahazalardan uzak, yasalarda "açıkça tanımlanmış, baskın ve tartışmasız" bir hukuk kuralı olması gerekir.[32] Her ne kadar kamu politikalarını ihlâlin kapsamı ve mahiyeti hususunda mahkemelerin farklı yorumları bulunsa da özellikle çocuk velâyeti ve yabancı bir hukuk sisteminde alınan tahkim kararlarının tenfizi konularında mahkemelerde ortak katı bir tutum hâkimdir.[33]

---

27 FAA, md. 10.

28 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 458. Bu gerekçeler dışında mahkeme, dava konusu ile ilgili rakamsal bazı yanlışlıkların bulunması, kararda atıfta bulunulan herhangi bir şeyin tanımında hata yapılmış olması gibi durumlarda da tahkim kararını bozabilir yahut değiştirebilir. Ayrıca RUAA metninde, tahkimin başlatıldığına dair taraflara uygun bir bildirim yapılmaması da ek bir güvence ilkesi olarak tahkim kararlarının iptal gerekçeleri arasında yer almıştır. Bkz: FAA, md. 11; RUAA, md. 22-25.

29 Mahkemelerin tahkim yanlısı tutumunun pragmatik sebepleri için bkz: Diane P. Wood, "The Brave New World of Arbitration", *Capital University Law Review* 31 (2003), 400-402.

30 Mahkemelerin yasayı veya kamu politikasını ihlal eden sözleşmelerin icrasını reddedebileceği şeklindeki doktrinin ortak hukuka (common law) dayanan bir uygulama olduğu bir tahkim davasında şöyle zikredilmiştir: "A court's refusal to enforce an arbitrator's award under a collective-bargaining agreement because it is contrary to public policy is a specific application of the more general doctrine, rooted in the common law, that a court may refuse to enforce contracts that violate law or public policy." Bkz: United Paperworkers Int'l Union v. Misco, 484 U.S. 29, 42 (1987).

31 Wood, "The Brave New World of Arbitration", 400-402; Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 444.

32 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 444, 445. *W. R. Grace & Co. v. Rubber Workers* davasında kamu politikaları ile ilgili bu sınırlama hükme bağlanmıştır: "Such a public policy, however, must be well defined and dominant, and is to be ascertained "by reference to the laws and legal precedents and not from general considerations of supposed public interests." Bkz: W. R. Grace & Co. v. Rubber Workers, 461 U.S. 757 (1983).

33 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 445.

Görüldüğü üzere seküler mahkemeler, usûlüne uygun şekilde yürütülen tüm tahkim kategorilerini, standart bir sözleşme gibi ele almaktadır. Yasaların çizdiği sınırlar ihlal edilmediği sürece, tahkim kararları bir sözleşme gibi yasal icra kabiliyeti kazanmaktadır. Bu bağlamda, prosedürel şartlar sağlandığı takdirde, seküler yargı ile dinî tahkimin özünde bir çatışmanın bulunmadığı söylenebilir.[34] Sadece aile hukuku kapsamında özellikle boşanma, çocukların bakımı ve velâyeti konularında, devletin kamu politikaları hassasiyeti nispeten daha baskın hissedilmektedir. [35]

ABD'de seküler mahkemelerle dinî tahkim arasındaki ilişkiyi gerek yasal gerekse sosyal anlamda dikkate alan BDA, yargı sisteminin çizdiği çerçevede Yahudi inanç sistemine uygun bir hayatın sürdürülebilmesi için uzun süreli ve derinlikli çalışmalar yapmıştır. BDA'nın kuruluş süreci ile bu çalışmaların genel çerçevesini incelemek, seküler bir dünyada dinî tahkimin nasıl uygulanabileceğini görmeye yardımcı olacaktır.

2. BDA ve Yahudi Tahkim Uygulamaları

2.1. BDA'nın Tarihçesi

Yahudilik, vahye dayalı hukuk normları olan bir inanç sistemidir. Bu nedenle Yahudiler mâlî ve ticarî anlaşmazlıklar, boşanma ve aileye ilişkin uyuşmazlıklar gibi birçok meseleyi dinî hükümlere uygun olarak çözmekle yükümlüdür.[36] Kendilerinin *beth din* olarak adlandırdıkları Yahudi mahkeme sistemi bu motivasyonla gelişmiştir ve esasında bu yükümlülüğü yerine getirme işlevi görür.[37]

Yahudi hukukunun bir parçası olan *beth din* yargısal bir terim olsa da aynı zamanda Yahudi inancının da bir parçasıdır.[38] Bu nedenle hemen her Yahudi grubunun *beth din* ile az veya çok doğal bir bağlantısı bulunmaktadır. Pew Araştırma Merkezi'nin 2013 yılında yayınladığı bir rapora göre ABD'deki Yahudi toplumunda *beth din* uygulamaları, mezheplerin *halakha* hakkındaki

---

34 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 445.

35 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 447; George K Walker, "Arbitrating Family Law Cases by Agreement", *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers* 18 (2003), 429-431; Broyde, *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels*, 158-160.

36 Yahudilerin bu yükümlülüğünün tarihî, dinî ve hukukî sebepleri için bkz: Ginnine Fried, "The Collision of Church and State", 635-641.

37 Broyde, *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels*, 138. Tevrat'ta Tanrı, Musa'ya *"Bunlar, onlara sunacağın kurallardır."* şeklinde buyurmaktadır. (Çıkış 21:1) Talmud bu ayetten, Yahudilerin, bekleyen davalarla karşı karşıya kaldıklarında, bu tür talepleri *"onlara"*, yani rabbinik mahkemeye sunmaları gerektiğini, seküler mahkemeye sunmamaları gerektiğini çıkarır. Bu yorum, yaygın görüş olup Shulhan Arukh *(Yahudi Hukuku Kanunu)* adlı, en önemli ve kesin Yahudi hukuk kanununda kodifiye edilmiştir. Bu nedenle Ortodoks Yahudiler, yasal taleplerini haham mahkemesinde takip etmekle yükümlü olduklarına inanmaktadırlar. Onlara göre bu talepleri ABD mahkemesinde takip etmek, dinî bir yasağı ihlal etmek anlamına gelir *(chillul hashem)* ve bunun bazı yaptırımları vardır. Detaylı bilgi için bkz: J. David Bleich, "Litigation and Arbitration Before Non-Jews", *Contemporary Halakhic Problems* (Jersey City, NJ: Ktav Publishing House, 2005).

38 Beth din yargı mekanizmasının teolojik bağlantısı hakkında detaylı bilgi için bkz: Jewish Virtual Library (JVL), "Ancient Jewish History: The Beit Din" (Erişim 7 Mayıs 2026).

yaklaşımlarına ve kişisel özerkliğe verdikleri öneme göre farklılık göstermektedir.[39] Ortodoks Yahudilik *beth din* mahkemelerini geniş yetkili bir yargı organı olarak kullanırken, Muhafazakâr Yahudiler *beth din* temelinde daha çok aile hukuku ve kimlik meselelerine odaklanmaktadır. Reform Yahudileri ise bu kurumu neredeyse tamamen sembolik bir düzeye indirgemiştir. Ortodoks Yahudiler için günlük yaşamın merkezinde olan *halakha,* uyuşmazlık çözüm yöntemlerini de içerecek şekilde tüm toplumsal davranışları düzenlemektedir. Ortodoks öğretisi, prensip olarak bir Yahudi'nin diğer bir Yahudi'yi seküler mahkemelerde dava etmesini yasaklamakta,[40] bu durumun dinî otoriteyi sarsacağını ve topluluk içindeki yanlışları dışarıya ifşa etmek suretiyle "Tanrı'nın adını lekeleyeceğini" düşünmektedir.[41] BDA gibi nispeten profesyonelleşmiş Ortodoks kurumlar *beth din* işlevini, seküler hukukla uyumlu standart usûl-kurallar ve haham-avukatlardan oluşan heyetler aracılığıyla kullanmaktadır.[42]

Ortodoks Yahudiler dışında Muhafazakâr Yahudiler dini hukukun bağlayıcı olduğuna inanmakla birlikte, hukukun değişen koşullara ve modern bilgilere göre evrilmesi gerektiğini savunur. Ağırlıklı olarak boşanma kararı vermek ve ihtidaları onaylamak olmak üzere iki alanda faaliyet gösteren Muhafazakâr Yahudi grubu içinde genel geçer hukuki görüşler ve politikalar, 25 hahamdan oluşan "Yahudi Hukuku ve Standartları Komitesi" tarafından belirlenmektedir.[43]

Bir diğer Yahudi grubu Reformistlerde *halakha* bir rehber ve değerler kaynağı olarak görülse de kuralların mutlak bir zorunluluğu yoktur. Örneğin, Ortodokslarda katı bir şekilde yürütülen dinî boşanma belgesi *(get)* alma zorunluluğu Reformist Yahudilerde şart koşulmamakta, üyeler arasındaki mâlî veya sivil anlaşmazlıklar için çoğunlukla seküler mahkemelere gidilmesi teşvik edilmektedir. Bu açıdan *beth din* mekanizması Reformistler için genellikle sadece Yahudiliğe geçiş süreçlerini resmileştirmek amacıyla kullanılmaktadır.[44]

Elimizde ABD'deki beth din mahkemelerinin sayısına dair resmi bir istatistik bulunmamaktadır. Merkezi olmayan bir yapıya sahip bu yargı sistemleri arasında önde gelen Yahudi mahkemelerinden BDA gibi büyük kuruluşlar birincil ulusal mahkeme olarak görev yaparken, çok sayıda yerel Yahudi mahkemesi ve özel tahkim heyeti de din değiştirme, boşanma ve ticarî

---

[39] Pew Reserarch Center (PEW), "Applying God's Law: Religious Courts and Mediation in the U.S." (Erişim 7 Mayıs 2026).

[40] JVL, "Ancient Jewish History: The Beit Din".

[41] Jewish Law (JL), "Litigation in Secular Courts", (Erişim 7 Mayıs 2026).

[42] Beth Din of America (BDA), "Din Torah (Arbitration) Services", (Erişim 19 Ocak 2026).

[43] Detaylı bilgi için bkz: The Rabbinical Assembly (TRA), "Committee on Jewish Law and Standards", (Erişim 07 Mayıs 2026).

[44] Detaylı bilgi için bkz: Uniform for Reform Judaism (URJ), "What is Reform Judaism", (Erişim 07 Mayıs 2026).

uyuşmazlıkları ele almaktadır.[45] Bu mahkemelerin, Amerika hukuk sisteminde temelini bulması ve meşruiyet kazanması tarihsel olarak tedricî bir süreç gerektirmiştir. Zira seküler mahkemeler, *beth din* tarafından uygulanan kuralları yabancı ve erişilemez maddî/usûl hukuku olarak telakki etmiş; bu yaklaşım *beth din* mahkemelerinin tahkim kararlarının onaylanması ve tenfizi konusunda yargısal bir direncin oluşmasına yol açmıştır.[46]

Ortodoks Yahudi mezhebinin önde gelen haham mahkemesi BDA, seküler Amerikan hukuk düzeni ve sosyal bağlam içerisinde *halakha* çerçevesinde yaşamak için çabalayan Yahudi bireylere, daha etkili bir yargı forumu sunmak amacıyla kurulmuştur. 1960'ta ABD'deki geleneksel dindar hahamların başlıca organizasyonlarından biri olan Amerika Hahamlar Konseyi'nin *(Rabbinical Council of America)* bir parçası olarak kurulan BDA, 1996'da bu konseyden ayrılarak bağımsız bir kurum haline gelmiştir.[47] Bu tarihten on beş yıl sonra BDA'nın yönetim kurulu, seküler mahkemeler tarafından kabul görecek bir tahkim süreci için çalışarak BDA'yı Amerikan mahkemeleri tarafından saygı duyulan etkili bir tahkim mahalline dönüştürmüştür.[48] BDA yöneticileri, bu saygınlığı elde etmek için Yahudi hukukuna dayanan tahkimin *(din torah)* hem yasal teknik gerekliliklerini yerine getirmiş hem de seküler mahkemelerin güvenini kazanacak birtakım adımlar atmışlardır. Bu kapsamda özellikle Yahudi hukukunun bu yasal çerçeveye uyarlanabilecek yapısal özellikleri ve haham hakemlerin *(dayanim)* hem dinî hem de seküler bakımdan meslekî yeterliliği üzerinde durmuşlardır.[49]

Merkezi New York'ta bulunan BDA'nın tahkim kararlarının, FAA ve RUAA şartlarını yerine getirmesi durumunda tüm eyaletlerde geçerli kabul edildiği söylenebilir. Bugün BDA, Amerika Ortodoks Yahudi Cemaatleri Birliği'nin *(Union of Orthodox Jewish Congregations of America)* desteği, özel bağışlar ve hizmet ücretleri aracılığıyla finanse edilmektedir.[50]

Sonuç itibariyle gerek web sitelerinde gerekse ilgili literatürde ifade edildiği üzere BDA, ABD'deki seküler ve dinî hukuk arasındaki karmaşık ilişkiyi başarıyla yürüterek davalarını kendi hukuklarına göre çözmek isteyen dindar Yahudilere hem *halakha* hem de Amerikan yasalarıyla uyumlu, etkili bir sivil mahkeme sunabilmektedir.[51] Bir sonraki bölümde BDA'nın bunu başarabilmek için dayandığı ilkeler ele alınacaktır.

---

45 ABD ve dünya genelindeki beth din mahkemelerinin genel bir listesi için bkz: The Right to Live Jewish (ITIM), "List of Orthodox Conversiton Courts", (Erişim 07 Mayıs 2026).

46 Fried, "The Collision of Church and State", 633; Walter, "Religious Arbitration in the United States and Canada", 515.

47 Beth Din of America BDA, "About", (Erişim 19 Ocak 2026).

48 Michael J. Broyde, "Jewish Law Courts in America: Lessons Offered to Sharia Courts by the Beth Din of America Precedent", *New York Law School Law Review* 57/2 (2012), 288.

49 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 84.

50 BDA, "About".

51 BDA'nın idârî kadrosu ve hakem listesi için bkz: BDA, "About".

2.2. BDA'nın Dinî Tahkim İlkeleri

BDA'nın sistemleştirdiği dinî tahkim süreci, FAA'nın çizdiği yasal çerçeve ile şekillendirilmiştir. FAA, mahkemelerin BDA'da verilen kararları icra etmesini sağlayarak tahkimin uygulama bakımından yapısal bütünlüğünü ve otoritesini korur. Bu da *halakha* temelli tahkim sürecine kaynağını devlet otoritesinden alan bir icra gücü vermektedir. Literatüre göre bu sayede dinî/Yahudi tahkim/i, etki gücü, ihtilaflı tarafların subjektif iyi niyet beyanlarına veya topluluk içinde manevî yaptırımlara bağlı olan bir uyuşmazlık çözüm yolu olmaktan çıkarak devlet tarafından desteklenen bir karar mekanizmasına dönüşmektedir.[52] Ortodoks Yahudiliği takip ederken seküler mahkemenin güvenini de kazanmayı hedefleyen BDA, bu amaca binaen iki stratejik hedef belirlemiştir:[53]

1) Seküler tahkim hukuku çerçevesinde tebligat, savunma hakkı, tarafsızlık beyanı vb. temel prosedürleri eksiksiz bir şekilde yerine getirmek. BDA, bu yolla dinî tahkim kararlarının seküler mahkemeler tarafından "usûlî eksiklik" gerekçesiyle iptal edilme riskini minimize ederek, kararlara devlet gücüyle desteklenen bir icra kabiliyeti kazandırmaktadır.

2) Dinî ve seküler alanlardaki yasal otoriteler arasında karşılıklı saygı oluşturarak yargının dinî tahkime yaklaşımını olumlu yönde teşvik etmek. Böylece BDA, dinî tahkim mahkemelerinin devlete karşı "rakip" veya "tehdit" olmaktan çıkararak yargı yükünü paylaşan uzmanlık odaklı alternatif olarak görülmesini sağlamıştır.

Çalışmanın bu kısmında, başta hukukçu-haham Michael J. Broyde olmak üzere uzmanlar tarafından BDA modelinin başarısı için kilit kabul edilen ve dinî tahkim merkezlerini seküler hukuk nezdinde saygın ve kararları tenfiz edilebilir mekanizmalara dönüştüren temel ilkeler analiz edilecektir, BDA'nın kurumsal dönüşüm sürecinde benimsediği bu prensiplerin, FAA çerçevesinde hangi hukukî araçlar ve usûlî düzenlemeler vasıtasıyla uygulamaya konulduğu detaylandırılacaktır.

2.2.1. Usûlî Şeffaflık ve Öngörülebilirlik: Tahkim Prosedürlerinin Yazılı Kaydı

BDA'nın nihaî hedefi, kararları seküler mahkemeler tarafından sorun teşkil etmeyecek şekilde onaylanan bir tahkim sistemi kurmaktır. Bu nedenle seküler yaklaşım ve yasal çerçevenin gerekliliklerini kabul ederek BDA, tahkim sürecini inşa eden ve yöneten resmî, ayrıntılı kural ve prosedürleri[54] hazırlayıp web sitesinde yayınlayarak kamusal erişime açmıştır.[55] Avukatlar tarafından seküler mahkemenin aşina olduğu hukukî dille hazırlanan bu prosedürlerin sağladığı

[52] Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 38.
[53] Broyde, *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels*, 140.
[54] Beth Din of America, "Rules and Procedures" (New York, 2025).
[55] Beth Din of America, "Din Torah" (Erişim 19 Ocak 2026).

usûlî şeffaflık, BDA'nın *öngörülebilir bir adalet kurumu* imajı çizerek seküler yargı otoritelerinin saygı ve kabulünü kazandıran en önemli ilke olarak öne çıkmaktadır. Zira gerek resmî yargı gerekse alternatif çözüm yöntemlerinde ABD hukuk sistemi, usûl konusunda adaletin sağlanmasına büyük önem vermektedir. Seküler mahkeme hâkimi, maddî içeriğine veya dinî gerekçesine katılmasa bile yargısal hürmet *(judicial deference)*[56] gereği usûle uygun alınmış bir tahkim kararını tenfiz etmek zorundadır. Bu aşamada mahkemenin denetim yetkisi, kararın yerinde olup olmadığını denetlemeksizin sadece "sürecin meşruiyeti" ile sınırlı hale gelmektedir.[57]

BDA'nın yayınlanmış kural ve prosedürleri aracılığıyla seküler mahkemeler, Yahudi tahkiminin dayandığı dinî hukuk normlarını ve gerekçeleri anlamak yerine tahkim süreci ile ilgili *gerekli bildirimin sağlanması, araştırma olanakları, delillerin kabul edilebilirliği için standartlar ve hakemlerin tarafsızlığı* gibi yasal gereklilikleri denetleme imkanı bulmuştur.[58] Bu sayede seküler bir yargıç, herhangi bir BDA tahkim kararını tenfiz etme durumu söz konusu olduğunda, tahkim kararının adil olup olmadığını anlamak için Yahudiliğin dinî metinlerini incelemek yerine sadece resmî tahkim prosedürlerinin takip edilip edilmediğini denetler.[59]

Bu pratik faydayı Tal Tours (1996), Inc. v. Goldstein davasında görmek mümkündür. Bu davada, aralarında önceden imzalanmış yazılı bir tahkim sözleşmesi bulunmayan ve ticarî bir konuda uyuşmazlık yaşayan taraflardan biri BDA'dan bir *hazmana (huzura davet)* çıkarılmasını talep etmiş, diğer taraf ise bu daveti kabul etmiştir. Tahkim sürecinin bu şekilde başlayabileceği, BDA'nın kural ve prosedürlerinde yazılı olarak belirtilmiştir.[60] Bu nedenle davanın tenfizi aşamasında tahkim anlaşmasını inceleyen seküler mahkeme, *beth din* huzuruna çıkma konusundaki bu karşılıklı irade beyanını ve sürece katılımı *(hazmana),* önceden yazılı bir anlaşma olmamasına rağmen FAA kapsamında geçerli bir "tahkim anlaşması" olarak kabul etmiştir. Ayrıca New York Mahkemesi bu davada BDA'nın kararını onarken, kurumun yayımlanmış resmî kural ve prosedürlerine atıfta bulunmuştur.[61]

Öte yandan BDA'nın tahkim prosedürleri hem seküler sistemle hem de Yahudi hukukuyla tutarlı olarak kişinin, iradesi dışında tahkime tabi olamayacağını belirtir. Taraflar daha önce geçerli bir BDA tahkim anlaşması imzalamamışsa davalı tarafın BDA'nın huzuruna çıkma yükümlülüğü

---

[56] Amerikan hukuk sisteminde "judicial deference" seküler mahkemelerin belirli konularda başka bir otoritenin (idari kurumlar, alt mahkemeler veya tahkim heyetleri) kararlarına duyduğu güven neticesinde, o kararı esastan incelemeksizin geçerli kabul etmesi anlamına gelen temel bir yargı doktrinidir. Tahkim hukuku ve özellikle BDA bağlamında bu ilke, mahkemelerin dinî bir tahkim kararının "içeriğine" değil, "kararın verilme sürecine" odaklanarak *yargısal müdahaleden kaçınması* şeklinde tezahür eder.

[57] Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 47.

[58] Broyde, "Jewish Law Courts in America", 291.

[59] Helfand, "Religious Arbitration and the New Multiculturalism", 1260-1264.

[60] Beth Din of America, "Rules and Procedures", 2.

[61] Tal Tours (1996) Inc. v. Goldstein 2005 NY Slip Op 51626(U) 2005.

yoktur.[62] Bu davada *hazmananın* bir sonucu olarak karşılıklı irade doğmuş, seküler mahkeme bu iradeye itibar etmiştir. Ancak bu uygulama, yazılı olarak standardize edilmemiş olsaydı söz konusu tahkim kararının tenfizi, doğrusu mümkün olmayacaktı.

Önceden imzalanmış mevcut tahkim anlaşmasına rağmen taraflardan biri BDA tahkimini reddederse iki seçenek bulunur. Ya BDA, karşı tarafa seküler mahkemeye başvurabileceğine dair gerekli dinî izni verir ya da sözleşmenin hilafına hareket eden tarafa tahkim sürecini reddettiğine dair *seruv* denen resmî ve halka açık bir Yahudi belgesi verebilir. Yahudi hukukunda bu belgenin amacı anlaşmaya yanaşmayan tarafı toplumsal baskıya maruz bırakarak ikna etmektir.[63]

BDA'nın kural ve prosedürlerine göre tahkim işlemlerine BDA'nın onaylı listesinden davayı dinleyecek hakemlerin tayiniyle başlanır. Kural gereği taraflara belirlenmiş hakemler hakkında bilgi verilir. Bu süreçte tarafların nezdinde önyargı, menfaat gibi bir izlenim varsa yahut hakemlerin taraflardan biri ile çıkar ilişkisi varsa vakaya bakacak yeni hakemler seçilir.[64] Geçmişte hakemlerin tarafsızlığını zedeleyecek ilişkilerin tespiti *beth din* kararlarının, yargı makamlarınca iptal edilmesine sebep olmuştur.[65] Bu tecrübeden yola çıkarak BDA'nın, usûl ve prosedürlerinde hakemlerin tarafsızlığına özellikle önem verdiği söylenebilir.

Tahkime başladıktan sonra, taraflar seküler mahkeme prosedürüne benzer ancak *halakha* ile uyumlu bir süreç geçirmektedir. Araştırma takvimi, kanıt ve şahitlerin belirlendiği ön görüşmeden sonra tahkim duruşması, tarafların iddialarını ve kanıtlarını sundukları oturumla başlamaktadır. Süreç sona erdiğinde BDA hakem heyeti, üç ay içinde nihai kararı vermelidir. Hakemlerin asgarî olarak çoğunluğu tarafından verilen karar, İngilizce yazılı olarak ve taraflara şahsen sunulmalıdır.[66]

BDA, tahkim heyetine sunulacak kanıtlar hakkında birtakım ayrıntılı kurallar da belirlemiştir. Bu kurallar özetle hakem heyetinin, bu kanıtların uygunluğunu ve önceliğini belirleme yetkisini saklı tutması, tarafsızlık adına kanıtların sadece tahkim heyetinin huzurunda kabul edilmesi ve sonradan eklenecek bir kanıtın baş hakemin *(Av Beth Din)*,[67] onayına tabi olmasıdır.[68]

---

62 Broyde, *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels*, 142; Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 48.

63 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 48.

64 Broyde, "Jewish Law Courts in America", 143.

65 Fein v. Fein, 610 N.Y.S.2d 1002, 160 Misc.2d 760 (N.Y. Sup. Ct. 1994).

66 Broyde, "Jewish Law Courts in America", 144.

67 *Av Beth Din,* davaların karara bağlanmasına katılabilecek veya başkanlık eden *dayanimlere* tavsiyelerde bulunabilecek en kıdemli hukukçudur. *Av beth din* genellikle saygın bir *haham* ve *posek (karar verici) olup, resmi fetvalar* verebilir. bkz: New World Encyclopedia, "Beth Din" (Erişim 12 Şubat 2026). Baş Hakem'in spesifik olarak, tüm tahkim işlemlerinin elektronik olarak kaydedilmesini sağlamak, talep üzerine bu kayıtlardan yazılı bir transkript hazırlamak gibi spesifik görevleri de bulunur. Bkz: Beth Din of America, "Rules and Procedures", 2-3.

68 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 49.

BDA, Amerikan yasalarının temel normlarına uygun olarak tarafların avukat tarafından temsil edilme hakkını, karardan önce mahkemeye başvurma hakkını ve her aşamanın yeri ve zamanı hakkında gerekli ve yeterli bildirimde bulunulma hakkını korur. Ayrıca, herhangi bir dil engelinin bulunması dışında tüm işlemlerin İngilizce olarak yürütülmesi gerekmektedir.[69]

Literatürde tüm bu ayrıntılı kural ve prosedürlerin seküler mahkemelere, BDA'nın dinî prensiplere uygun olarak aldığı tahkim kararlarının tenfizi hususunda gerekli yasal güveni sağladığı belirtilmektedir.[70] Ancak Ginnie Fried, günümüz *beth din* mahkemelerinin katılımcılara avukat tutma hakları konusunda bilgi vermemek yahut teknik kuralları yerine getirse de avukat kullanımına karşı olumsuz bir tutum sergileyerek tarafların aslında bu haklarından gönülsüz olarak feragat etmeleri ihtimali üzerinde durmuştur. Yahudi inancına göre bugünkü anlamda bir avukatlık kurumu olmadığı ve kişi kendini bizzat savunmak zorunda olduğu için BDA'nın bu tutumunun, dinî bir refleks olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle BDA, kural ve prosedürlerinde tarafların avukat tutma hakkına yer verse de pratikte, inancı sebebiyle duruşmaya avukatla katılmayan ve bu hakkından haberdar olmayan tarafın bu hakkından feragat ettiğini varsaymaktadır. BDA'nın bu hakkı sözlü olarak hatırlatmak yerine sessiz kalarak feragati varsayması ise tarafları savunmasız bırakmaktadır. Fried'a göre BDA'nın kararına uyarken farkında olmadan haklarından mahrum kalan, daha sonra bu usûlsüzlük sebebiyle kararı iptal etmek için maliyetli ve zaman alıcı dava sürecinden kaçınan sayısız insan olabilir.[71] Bu nedenle konuya dair herhangi bir dava örneği bulmak zor olsa da bu konunun günümüzde hala geçerli bir ihtimal olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu da yasal yargı sürecine her koşulda taşınmadığı için BDA'nın uygulamalarının mutlak sorunsuz işleyen sistem görüntüsü hususunda şüphe uyandırmaktadır.

2.2.2. Geleneksel Yahudiliğin Revizyonu: Dahili Temyiz Mekanizması

Beşerî bir süreç olan yargılamada; maddî vakaların takdirinde, kişilerin tespitinde veya basit transkripsiyon işlemlerinde yapılması mümkün hatalar Yahudi tahkim kararlarının seküler mahkemeler tarafından bozulmasına neden olabilmektedir.[72] Bu hataları revize etmek ve mahkemelerin tahkime müdahalesini engellemek amacıyla BDA, *halakha* temelli tahkim sürecine bir temyiz prosedürü dahil edilmiştir.[73] Bu temyiz sürecinin gözetilen iki faydası vardır:[74]

---

69 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 50-51.

70 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 47-50; Helfand, "Religious Arbitration and the New Multiculturalism", 1242-1244.

71 Fried, "The Collision of Church and State", 646-647.

72 Broyde, "Jewish Law Courts in America", 293.

73 Beth Din of America, "Rules and Procedures", 13-14.

74 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 51.

1) Anlaşmazlıkların mümkün mertebe BDA içinde kalarak çözülmesi;

2) Tahkim sürecine daha yasal bir görünüm kazandırarak yargısal güvenin sağlanması.

BDA'nın belirlediği prosedürlere göre tahkim kararından sonra, yirmi gün içinde kararın gözden geçirilmesi veya tadili için yazılı bir dilekçe sunulabilir. Temyiz dilekçesinin kopyası diğer taraflara eş zamanlı olarak iletilir ve karşı tarafın dilekçeyi tebellüğ ettikleri tarih itibariyle on gün içinde itirazlarını yine yazılı olarak sunması beklenir.[75]

Tarafların yazılı itirazlarından sonra BDA, sayısal hesaplama hataları, davanın konusu, kişileri veya mekânı ilgili hatalı beyanlar, hakemin yetki aşımı gibi gerekçelerle önceki kararı bozabilir veya tadil edebilir.[76]

BDA'nın böyle bir prosedürü benimsemiş olması, geleneksel Yahudi hukukunda ihtilaf halindeki tarafların başvurabileceği, tahkim heyeti tarafından alınan kararı gözden geçirme, değiştirme veya feshetme yetkisine sahip herhangi bir üst mahkeme veya otorite bulunmadığı için klasik Yahudi yargısı açısından bir kırılmayı ifade eder. [77] Buna rağmen dâhilî bir temyiz sürecini yürürlüğe koyarak BDA dinî hukuk mirasını hem muhafaza etme hem de seküler devlet içinde işler hale getirmek için prosedürlerini modernize ettiğini göstermektedir.

Bu çabaların seküler yargı nezdindeki geçerliliği Maryland Özel Temyiz Mahkemesi'nin Lang (karı) v. Levi (koca) davasında tescil edilmiştir. Dava konusu olayda taraflar arasında Yahudi hukukuna uygun evlilik sözleşmesi *(ketubah)* ve tahkim anlaşması uyarınca BDA yetkili kılınmıştır. Tahkim sözleşmesi ayrıca, çiftin resmi olarak ayrılmasından, kocanın dinî boşamayı gerçekleştirmesine *(get)* kadar geçen her gün için karının maddî tazminat alması üzerine de bir madde içermiştir. Süreç içerisinde önce seküler mahkemede boşanan çift, dinî boşanma işlemlerin gerçekleştirmek için BDA'ya başvurmuşlardır. BDA, boşanmanın yanı sıra kocanın, resmî ayrılık tarihinden dinî boşanma tarihine kadar geçen süre için 10.200 Amerikan Doları ödenmesine hükmetmiş, ancak kurum içi temyiz başvurusu üzerine yaptığı inceleme sonunda bu ödeme emrini iptal etmiştir. Bu iptal ile evlilik öncesi sözleşmesinin ihlal edildiğini iddia eden Lang, BDA'nın temyiz ederek feshettiği kararı yargıya taşımıştır. Ancak hem Montgomery County Bölge Mahkemesi hem de daha sonra başvurulan Maryland Özel Temyiz Mahkemesi Lang'ın iddialarını reddetmiş, BDA'nın kararını onaylamıştır.[78]

Böylece temyiz mahkemesi BDA'nın temyiz aşamasında kararı iptal etmesini, tarafların iradesiyle belirlenmiş bir yetki kullanımı olduğunu usûlî olarak onaylamış; bu iptal gerekçesinin Yahudi

---

75 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 51.

76 Broyde, "Jewish Law Courts in America", 147-148.

77 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 52.

78 Lang v. Levi 198 Md.App. 154-1425/09-2009.

hukukuna dayanmasına rağmen, seküler ortak hukuk (*common law*) ilkeleriyle de rasyonel bir paralellik arz ettiğini vurgulamıştır.

Bu karar, BDA'nın dâhili denetim mekanizmasının "keyfî" bir müdahale olmaktan ziyade tarafların tahkim anlaşması kapsamında tabi olmayı kabul ettikleri meşru bir prosedür olduğunu göstermektedir. Mahkemenin bu tutumu, dinî bir forumun hem dinî geleneğe hem de seküler usûl standartlarına aşina olmasının, kararın tenfiz kabiliyeti üzerindeki belirleyici etkisini de teyit etmektedir.[79]

2.2.3. Hukuk ve Din Arasında Denge Arayışı: Seküler ve Dinî Hukuk Normlarına Saygı

ABD bağlamında seküler mahkemelerin, dinî mahkemelerin tahkim kararlarına saygı duyması ve bu kararları tenfiz etmesi, seküler hukukun üstünlüğünün ve emredici normlarının söz konusu dinî mahkemelerce de tanınmasına bağlıdır.[80] Bu gerçeği kabul eden BDA, seküler yasaları dinî tahkimin yasal zeminini oluşturan bir çerçeve olarak kullanmıştır.

Tahkime ilişkin seküler hukuk normlarından en önemlisi tarafların rızasıdır. Bunu kabul eden BDA, dinî alanlardaki yargısal yetkisini tarafların uyuşmazlık konusunu bu forumda çözme konusundaki karşılıklı irade ve özgür beyanlarına bağlamıştır.[81] Yukarıda zikredilen Tal Tours (1996), Inc. v. Goldstein davasında önceden imzalanmış yazılı bir tahkim sözleşmesi bulunmamasına rağmen, taraflardan birinin BDA'dan bir hazmana çıkarması ve diğer tarafın bu daveti kabul ederek yargılamaya katılması mahkemece geçerli bir "tahkim anlaşması" ve "rıza beyanı" olarak kabul edilmiştir. Yine Lang v. Levi (2011) davasında mahkeme tarafların uyuşmazlığı BDA'ya götürmeyi ve kurumun dâhilî temyiz prosedürlerine uymayı özgür iradeleriyle kabul ettiklerini vurgulayarak, BDA'nın kendi kararını bozma yetkisini onaylamıştır.[82] Ancak bazı çalışmalar, özellikle kapalı ve dindar topluluklarda "gönüllü rıza" prensibinin bir hukukî kurgu niteliği taşıyabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre; dinî gruplarda toplumsal dışlanma korkusuyla verilen bir rıza, her ne kadar seküler mahkemelerce teknik olarak geçerli sayılsa da aslında bireyin özgür iradesini yansıtmamakta ve savunmasız grupları korumasız bırakmaktadır.[83] Diğer beth din mahkemelerinde buna dair geçmiş dava örneklerine rastlamak mümkündür. BDA yönetiminde böyle bir dava örneğine rastlanmasa da bu eleştirel yaklaşım BDA dahil tüm dinî tahkim modelleri için geçerli kabul edilebilir.

---

79 Broyde, "Jewish Law Courts in America", 294-295.
80 Broyde, "Jewish Law Courts in America", 150.
81 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 53.
82 Tal Tours (1996) Inc. v. Goldstein; Lang v. Levi.
83 Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 461.

BDA'nın dikkat ettiği bir diğer hukukî norm, seküler yasaların özellikle aile ve ceza hukuku gibi belirli dava konularında sadece kendisinin hüküm verebildiği yargısal sınırlardır. Örneğin, seküler Batı ülkelerinde evlilik bağının hukuken feshine ilişkin münhasır yetki devlet mahkemelerine aittir.[84] Bu durumu kabul eden BDA, ancak resmî boşanma gerçekleştikten sonra çiftlere dinî olarak da boşandıklarına dair belge *(get)* verir. Yine seküler yasalar, ceza hukuku ile ilgili alanda gayrı resmî herhangi bir otoritenin varlığını kabul etmediği için[85] BDA, Yahudi hukukunda bir ceza sistemi bulunmasına rağmen, bir suç unsuru ortaya çıktığında kamu otoritesini adres göstererek normatif hiyerarşiye uyum sağlar.

İlgili çalışmalara göre BDA'nın profesyonel yaklaşımının bir diğer yansıması, taraflara Yahudi hukukunun izin verdiği en geniş ölçüde "hukuk seçimi" hakkı tanımasıdır.[86] Özellikle mâlî ve ticarî uyuşmazlıklarda taraflar dinî hüküm yerine seküler bir ticaret kanununa göre karar verilmesini talep edebilirler. Bu durumda hakemler, tarafların bu iradelerine saygı göstererek uyuşmazlığı talep edilen hukuk normuna göre çözüme kavuşturur.[87]

2.2.4. Seküler Yargının Kalbi: Uzmanlığa Dayalı Çifte Sistem

Seküler hâkimler, Amerikan hukuk terminolojisine hâkim, dinî normlara paralel olarak yasal doktrinlere atıfta bulunan ve kamu düzeniyle uyumlu hale getirilen hakem kararlarını uygulama konusunda daha ılımlı bir yaklaşım sergilemektedir. Bunun yanı sıra seküler hukukta örgün eğitim almış baroya kayıtlı hakemlerin kararları, hâkimler nezdinde güvenilirlik ve rasyonellik karinelerini güçlendirmektedir. Bu nedenle BDA'nın tüm davalarına aralarında hem Amerikan hem de Yahudi hukuku konusunda iyi eğitimli en az bir hukukçu-hakemin olduğu bir heyet bakar.[88]

Benzer şekilde BDA'nın hakem heyetinde dava konusuna özgü çeşitli meslek gruplarından uzmanlar bulunmaktadır. Örneğin çocuk velayeti vakalarında hakem heyeti, iki haham avukat ve bir çocuk psikoloğundan oluşurken, inşaat anlaşmazlığında Yahudi bir müteahhit, tıbbî bir uyuşmazlıkta Yahudi bir sağlık uzmanı yer almaktadır.[89] Bu yaklaşım, dinî tahkime bir tür uzmanlık denetimi fonksiyonunu da yüklemektedir.

---

[84] Ann Laquer Estin, "Unofficial Family Law", *Marriage and Divorce in a Multicultural Context*, ed. Joel A. Nichols (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), 463.

[85] John Witte, "The Future of Muslim Family Law in Western Democracies", *Shari'a in the West*, ed. Rex Ahdar - Nicholas Aroney (New York: Oxford University Press, 2010), 286.

[86] Beth Din of America, "Rules and Procedures", 4-5.

[87] Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 57, 58; Broyde, "Jewish Law Courts in America", 297-300.

[88] Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 62.

[89] Broyde, "Jewish Law Courts in America", 301; Michael J, Broyde, "Faith-Based Private Arbitration as a Model for Preserving Rights and Values in a Pluralistic Society", *Chicago-Kent Law Review* 90/1 (2015), 132-133.

Broyde'un ifadelerine göre BDA'nın bu çift taraflı uzmanlık modelinin pratik sonuçları Amerika mahkemelerindeki davalara yansımaktadır. Örneğin kamu politikası kapsamında değerlendirilen ve birçok eyalette devletin daha fazla yetki alanında kabul edilen aile hukuku davalarında dahi verilen hiçbir BDA kararı, seküler mahkemeler tarafından bozulmamıştır.[90] Seküler bir devlet sistemi içinde bu böyle bir istatistiğe sahip olmak oldukça önem arz etse de bu ifadenin içeriğinin doğru anlaşılması gerekmektedir. Brisman v. Hebrew Academy davası, BDA'nın özel okul öğretmeni ile işveren arasındaki uyuşmazlıkta verdiği kararın seküler mahkeme tarafından denetlenmesini konu alan kritik bir örnektir. HAFTR bünyesinde öğretmenlik yapan Nachum Brisman, okulun politikalarına nispeten fazla dindar olması sebebiyle işine son verilmesi üzerine bu feshin haksız olduğu iddiasıyla BDA'ya başvurmuştur. Taraflar 2007 tarihinde, hakemlerin yargı yetkisinin kararın yayımlanmasından itibaren bir yıl süreyle sınırlı olduğunu belirten bir tahkim anlaşması imzalamışlardır. İki haham ve bir avukat-hahamdan oluşan üç kişilik bir hakem heyeti, Brisman'a 50.000 dolar birikmiş maaş ödenmesine, görevine kadrolu olarak iade edilerek yıllık maaşının 100.000 dolar olarak belirlenmesine ve okulun gelecekte Brisman'ı işten çıkarmak istemesi durumunda konunun tekrar BDA'ya getirilmesine hükmetmiştir. Okul yönetiminin itirazı üzeri BDA, hem maaş kararını değiştirmeyi reddetmiş ve hem de gelecekteki olası anlaşmazlıklarda süresiz olarak yargı yetkisine sahip olduğunu beyan etmiştir.[91]

Okul yönetiminin karara itiraz eden dilekçe vermesi üzerine New York Yüksek Mahkemesi, BDA kararını akıl dışılık, yetki aşımı ve kamu politikası ihlali ilkelerine dayanarak iptal etmiştir. Mahkeme, öğretmenin eski maaşı 54.000 dolar iken BDA'nın bunu 100.000 dolara çıkarmasını dayanaksız ve keyfi bulmuştur. Ayrıca, dini görüş uyuşmazlığı yaşayan bir özel okulun, istemediği bir öğretmeni süresiz olarak istihdam etmeye zorlanmasını akıl dışı olarak nitelemiştir. Kararın tadil aşamasında BDA'nın 1 yıllık yetkisini "süresiz yargı yetkisine" çevirmesini ise sözleşmedeki açık kısıtlamanın ihlali ve yetki aşımı olarak değerlendirilmiştir. Karar, özel bir kurumun rutin istihdam kararlarını verme özgürlüğünü kısıtladığı ve çalışma ortamının huzurunu bozduğu gerekçesiyle kamu politikasına aykırı görülmüştür.[92]

İlk derece mahkemesinin makul gerekçelerle bozduğu bu karara rağmen BDA hakemlerinin vardığı sonuç, temyiz mahkemesinde şaşırtıcı bir biçimde rasyonel bulunarak onaylanmıştır. Dava, BDA'nın davalarda hem dinî hukuka hem de Amerikan hukukuna hâkim uzmanları kullanma stratejisinin olumlu bir örneği olarak zikredilmektedir. Broyde, BDA kararlarının seküler

[90] Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 63.
[91] Matter of Brisman v. Hebrew Academy of the Five Towns & Rockaway, 887 N.Y.S.2d 414 (N.Y. App. Div. 2008).
[92] Matter of Brisman v. Hebrew Academy of the Five Towns & Rockaway, 2008.

mahkemeler tarafından hiç bozulmamasını, hakemlerin seküler hukuk terminolojisine ve mantığına olan aşinalığına bağlamaktadır. Broyde'un kendisi de Brisman davasının "BDA'nın verdiği hiçbir tahkim kararının bozulmadığı iddiasını bozduğunu" kabul etse de bu örnek bize söz konusu başarının mutlak olmadığını, seküler yargı sisteminin dinî tahkim kararlarını her zaman denetim altında tuttuğunu göstermektedir.

Öte yandan ticarî ve mâlî uyuşmazlıklarda ilk derece mahkemesinde iptal edilse dahi temyiz mahkemesinde onaylanan kararların, BDA'nın bozulmayan kararlar istatistiğini zedelemediği varsayılabilir. Ancak çocuk velayeti gibi hassas alanlarda bu iddia daha fazla ihtiyatla karşılanmalıdır. BDA tarafından *çocuk velayeti konusunda dahi verilen kararların*, bugüne kadar seküler mahkemelerce bozulmamış olması, çocuk velayeti hususunda Yahudi tahkimine göre alınan kararların, seküler mahkemelerce BDA'ya duyulan güven sayesinde büyük bir güvenle tenfiz edildiği gibi bir anlayışa yol açabilir. Ancak çocuk velâyeti, nafaka ve yabancı hukuka dayalı kararların tenfizi gibi aile hukuku ihtilaflarında seküler mahkemeler kamu politikası standartlarını ve çocuğun üstün yararı ilkesini tarafların tahkim iradesine rağmen uygulamaktadır.[93] Dolayısıyla Broyde'un vurguladığı bu başarının, dinî hukukun tahkim yoluyla kendi iç dinamiklerini işletebilmesi olarak değil, seküler sistemin vazgeçilmez kırmızı çizgisi olan çocuğun üstün yararı ilkesine sıkı sıkıya bağlı olması olarak anlamak daha sağlıklı olacaktır. Başka bir deyişle seküler mahkemeler, BDA'nın aile hukuku anlaşmazlıklarını kendi çizdiği sınırlar içinde kaldığı için onaylamaktadır.[94]

2.2.5. Ticarî Örf ve Hakkaniyetin Tanınması

Literatüre göre BDA'nın ticarî uyuşmazlıklardaki başarısı, Yahudi hukukundaki "örf" (*minhag*) kavramını modern piyasa teamülleriyle senkronize edebilmesinden kaynaklanmaktadır. Yahudi

---

93 Özellikle çocuğun velâyeti hususu, tarafların karşılıklı anlaşmasıyla dahi tahkime konu olsa bile ABD yargı sisteminde çocuğun üstün yararının tespitinde takdir yetkisinin mahkemeye ait olduğu birçok mahkeme kararında vurgulanmaktadır. Kelm v. Kelm, Spencer v. Spencer davalarında tarafların tahkime başvursalar dahi velayet, ziyaret, nafaka gibi konuların mahkemenin yetki alanı içinde kaldığı; Masters v. Masters davasında velayet ve nafakanın tahkim edilebileceği ama nihai karar yetkisinin yine mahkemeye ait olduğu; Schneider v. Schneider ve Rakoszynski v. Rakoszynski davalarında nafakanın tahkime elverişli olup, velayetin olmadığı; Crutchley v. Crutchley, Cohoon v. Cohoon ve Ex parte Messer davalarında çocuk velayeti, nafaka, ziyaret hakkı gibi konuların tahkime elverişli olmadığı; Reynolds v. Whitman, Miller v. Miller ve Kovacs v. Kovacs davalarında ise tahkim kararı verilse dahi bu kararların yargı denetimine tabi olduğu belirtilmektedir. Bkz: Kelm v. Kelm, 749 N.E.2d 299, 302-04 (2001); Spencer v. Spencer, 494 A.2d 1279, 1285 (D.C. 1985); Masters v. Masters, 513 A.2d 104, 110-14 (Ct. 1986); Schneider v. Schneider, 216 N.E.2d 318, 319-20 (N.Y. 1966); Rakoszynski v. Rakoszynski, 663 N.Y.S.2d 957, 959-61 (Temyiz Dairesi 1997); Crutchley v. Crutchley, 293 S.E.2d 793, 795-98 (N.C. 1982); Cohoon v. Cohoon, 770 N.E.2d 885, 890-95 (Ind. App. 2002); Ex parte Messer, 509 S.E.2d 486, 487-88 (S.C. App. 1998); Reynolds v. Whitman, 663 N.E.2d 867, 868-69 (Mass. App. 1996); Miller v. Miller, 620 A.2d 1161, 1163-64 (Pa. Super. 1993); Kovacs v. Kovacs, 633 A.2d 425, 431-32 (Md. App. 1993).

94 ABD yargı tarihinde tahkimin hız ve verimliliğinin önüne geçmemek için çocuğun velayet ve nafakasının tahkime elverişli olduğu yönünde verilen mahkeme kararları vardır. Ancak bu içtihatlar da günümüz itibariyle çocuğun üstün yararı ilkesine tabi kılınarak sınırlandırılmıştır. Bkz: Dick v. Dick, 534 N.W.2d 185, 188-91 (Mich. App. 1995); Harvey v. Harvey, 470 Mich. 186, 680 NW2d 835 (2004).

hukukunda ticarî uyuşmazlıklar çözülürken, taraflar aksini belirtmedikçe "yerel ticarî örf" (*minhag ha-medinah*) geçerli kabul edilir. BDA bu ilkeyi işleterek, kararlarının seküler ticaret hukuku standartları ve piyasa gerçekleriyle rasyonel bir paralellik arz etmesini sağlar.[95] Aynı şekilde BDA'nın, ticarî uyuşmazlıklarda, hakem kararının taraflı olabileceğine dair yargısal şüpheyi ortadan kaldırmak için uyuşmazlık yaşayan taraflara, Yahudi kimlikleri veya sosyal statülerinden bağımsız olarak eşit muamele ettiği ifade edilmektedir.[96]

2.2.6. İşbirliğine Dayalı Aktif Kurumsal Kimlik İnşası

BDA, seküler hukuk dünyasından izole bir yapı yerine; baro birlikleri, üniversiteler ve yargı organlarıyla sürekli etkileşim içinde olan şeffaf bir kurum imajı çizmektedir. Bu temsil gücü, dinî tahkimin "marjinal" bir faaliyet olarak görülmesini engeller; seküler avukatların ve müvekkillerin dinî tahkim kurumuna güven duymasını sağlayarak sistemi sürdürülebilir kılmaktadır.[97] BDA'nın inşa ettiği bu kurumsal kimlik BDA'nın, 11 Eylül saldırılarında hayatını kaybeden kimliği belirsiz Yahudi erkeklerin eşlerine get belgesi verebilmek için adlî tıp kurumlarıyla sıkı bir şekilde organize çalışmasına katkıda bulunmuştur. Böylece çok sayıda Yahudi kadın, dinî olarak evli kalma zorunluluğundan *(agunah)* kurtulmuştur.[98]

3. Beth Din of America'nın Dinî Tahkim Konusundaki Öncülüğü Üzerine

BDA'nın tahkim modelinin BDA'nın sistemleştirdiği seküler yargı sistemiyle uyumlu tahkim modelinin, Amerika'daki başta Müslümanlar olmak üzere pek çok dinî gruba bir emsal teşkil edebileceği birçok kaynakta belirtilmiştir.[99] Özellikle nüfus bakımından Amerika toplumunda önemli bir çoğunluk oluşturan Müslümanların kendi inanç sistemlerine uygun bir hayatı sürdürmeleri için dinî tahkim forumlarını geliştirmeleri önem arz etmektedir. Bu bölümde ABD'de diğer dinî grupların tahkimin uygulamaları ve BDA'nın bu alanda rol model olma potansiyeli tartışılacaktır.

Demografik büyüklüğe rağmen[100] ABD'de Müslüman toplulukları birbirine bağlayan kurumsallaşmış bir dinî hiyerarşi bulunmamaktadır. Bunun yerine, her cemaat/birey İslâm'ı,

---

95 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 58.

96 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 59.

97 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 64-66.

98 Jewish Telegraphic Agency (JTA), "Solving a Rim Jewish Quandary After the Attacks: Avoiding Agunah Problems for 9/11 Widows", (Erişim 07 Mayıs 2026).

99 Broyde vd., "The Pillars of Successful Religious Arbitration", 68-75; Lee Ann Bambach, "The Enforceability of Arbitration Decisions Made by Muslim Religious Tribunals: Examining The Beth Din Precedent", Journal of Law and Religion 25/2 (2010), 414; Rabea Benhalim, "The Case for American Muslim Arbitration", *University of Colorado Law School* 531 (2009), 531-591.

100 Pew Araştırma Merkezi'nin verilerine göre 2017'de ABD'de 3,45 milyon Müslümanın yaşamıştır. 2040'a gelindiğinde Müslümanların ABD'deki ikinci büyük dinî grubu olması, 2050'de Müslüman nüfusunun 8,1 milyona ulaşması beklenmektedir. Bkz: Basheer Mohammed, *New Estimates Show U.S. Muslim Population Continues to Grow* (Mektup 2018).

seçtiği herhangi bir Müslüman liderin dinî ve yasal öğretilerine göre uygulamaktadır. Bu nedenle Müslümanların, uyuşmazlıkları çözme faaliyetleri, topluluklar ve bireysel olarak dinî önderler arasında dağınık bir görüntü sunmaktadır.[101] Benzer şekilde İsmailîler, Ahmedîler, Protestan Hristiyanlar, Mormonlar, Navaholar, Amişler gibi pek çok din ve mezhep grupları da kendi içlerinde tahkimi uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak bir şekilde kullanmaktadır. Bugün için ABD yargı sisteminin dinî ve kültürel toplulukların kendi içinde yürüttüğü tahkimin varlığını inkâr eme gibi bir eğilimi yoktur. Elde edilen tecrübeye göre dinî tahkim kararları, seküler yargı sisteminin çizdiği temel yasa ve ilkelere tabi olduğu sürece bu kararların yargı makamları nezdinde tenfizi hususunda da en azından prensipte bir sorun görülmemektedir. Bu çalışmada elde edilen çıkarıma göre hem dinî inançlarına göre yaşayıp hem de seküler yargı sistemi içinde bu inancı kabul ettirmek en fazla Müslümanların gündeminde yer almaktadır.

ABD'de Müslümanlar nezdinde daha resmi bir İslami tahkim sistemi kurma arzusu en az 30 yıl öncesine dayanmaktadır. Müslüman tahkim mahkemelerinin kurulmasını destekleyen akademik çalışmalar 1990'ların ortasından günümüze kadar giderek artış göstermiştir. Tespit edilebildiği kadarıyla ABD'de İslam hukukunun uygulanabilirliği ve bunun için toplum temelli tahkim mekanizmalarının kurulması gerektiğini söyleyen ilk çalışma 1996 yılında yayınlanmış, ilgili çalışmada dinî vurgusundan ziyade toplum temelli tahkim mekanizmalarının kurulması ve bu konuda bilgi, deneyim, nüfuz, yetenek ve maddi kaynaklara sahip Müslümanların bir araya gelmesi gerektiğini vurgulamış; bu meseleyi ele alan bir sempozyum çağrısında bulunmuştur.[102]

National Association of American Muslim Lawyers-NAML *(Amerikan Müslüman Avukatlar Ulusal Birliği)* 1990'larda Amerikan Müslüman mahkemelerinin kurulması konusunda öneriler sunan birkaç panel düzenlemiştir.[103] 1998'te The Council of Masajid of the United States *(Amerika Birleşik Devletleri Camii Konseyi),* özel olarak aile hukuku konularını ele almak üzere ülke çapında 30 şehir ve kasabada ulusal bir İslâmî tahkim konseyleri ağı kurmak üzere bir karar yayınlamıştır.[104] Bu karar ve öneriler uzun bir süre hayata geçirilememiş olsa da, önde gelen akademisyenler bu konuda çağrıda bulunmaya devam etmişlerdir.[105] Amerika'daki Müslümanların dinî hayatlarına dair sorunlarına cevap ararken en çok ziyaret ettikleri fetva kurumlarından biri olan[106] Assembly

---

[101] Lee Ann Bambach, *"That Ye Judge With Justice" Faith-Based Arbitration by Muslims in an American Context* (Georgia: Emory University, Doktora Tezi, 2014), 225.

[102] Irshad Abdal-Haqq - Qudir Abdal-Haqq, "Community-Based Arbitration as a Vehicle for Implementing Islamic Law in the United States", *The Journal of Islamic Law and Culture* 1/1 (1996), 61-88.

[103] Benhalim, "The Case for American Muslim Arbitration", 550.

[104] Bambach, *"That Ye Judge With Justice"*, 205.

[105] Benhalim, "The Case for American Muslim Arbitration", 550. (Dipnot 109'dan alıntılanmıştır)

[106] Ihsan Yilmaz, Denitsa Pirinova Sokolova-Shipoli, *Shari'a, Muslims, and Legal Pluralism in the West*, 2024, 133.

of Muslim Jurists of America (AMJA),[107] 2010'da düzenlediği yıllık imam konferansında ABD'de İslâmî tahkimin mevcut durumu ve geleceğini değerlendirmiş; bunun teorisi, pratiği ve Amerikan hukuku ile sosyal bağlamı bakımından İslâmî tahkim uygulamalarına ilişkin iyileştirmeler önermiştir.[108] Öte yandan 2010'larından başından itibaren Müslümanlar, kararları seküler mahkemelerde bağlayıcı olabilecek tahkim merkezleri kurmaya başlamışlardır.[109]

Öte yandan ABD'de dinî tahkim sistemi hala "gayri resmî, kapalı ve gizli" olarak tanımlanmaktadır.[110] Bunun yanı sıra BDA'da dahil dinî toplulukların tahkim uygulamaları önünde belirli engeller var olmaya devam etmektedir. Bir kısmı İslam'a mahsus olduğu görülen bu engeller şöyle sıralanabilir:[111]

1) Seküler mahkemelerin dini doktrin veya uygulamalara ilişkin uyuşmazlıkları çözmesi anayasal olarak yasaktır. Bu durum, dini tahkim kararlarının yargısal denetimini kısıtlamakta ve usûlî hataların (örneğin, bir hakemin dinî hukuku yanlış uygulaması) denetlenmesini imkânsız hale getirerek "adil yargılanma" hakkı açısından risk oluşturmaktadır.[112]
2) Mahkemeler, "kamu düzenine" aykırı buldukları tahkim kararlarını iptal edebilirler. Özellikle çocuk velayeti, nafakası ve vasiyetname gibi aile hukuku konuları, sıkı denetime tabidir.
3) Birçok eyalette, mahkemelerin "yabancı hukuk" veya "Şeriat" hükümlerini dikkate almasını yasaklayan yasa teklifleri sunulmuş veya kabul edilmiştir.[113] Bu tür girişimler, özellikle İslami tahkim kararlarının mahkemelerce tanınmasını siyasî ve toplumsal olarak zorlaştırmaktadır.

---

[107] AMJA, Batı'daki "Müslümanlara özgü" bir İslami hukuka olan artan ihtiyaca yanıt olarak kurulmuş, vergi muafiyetine sahip bağımsız, tarafsız, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. AMJA'nın ana hedefi yüksek akademik standartlar, ılımlı bir yaklaşım ve aşırılığın reddi yoluyla Amerika'daki imamların liderlik kapasitelerini geliştirmek, toplumun ahlaki karakterini güçlendirmek ve Müslüman topluluğunu Batı toplumlarında İslam dininin uygulanmasını daha iyi anlamaya yönlendirmektir. Bkz: Assembly of Muslim Jurists of America (AMJA), "About AMJA" (Erişim 23 Şubat 2026).

[108] Assembly of Muslim Jurists of America (AMJA), "Imams' Conference" (Erişim 12 Şubat 2026).

[109] Lee Ann Bambach - Yasemin Çelikhası, "An Overview of Islamic Dispute Resolution in the United States", *Journal of Law and Religion* 24/2 (2008), 308-311. Makale hacminin sınırlı olması sebebiyle yeterince temas edilemeyen bu kurumların faaliyetleri ve yaklaşımları bağımsız çalışmaların konusu olmayı hak edecek önemdedir.

[110] Michael C. Grossman, "Is This Arbitration?: Religious Tribunals, Judicial Review, and Due Process", *Columbia Law Review 107*/1 (2007), 179.

[111] Broyde, *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels*, 175.

[112] Grossman, "Is This Arbitration?", 184.

[113] Martha F. Davis - Emily Abraham, "Oklahoma's Anti-Sharia and Other Anti-Transnational Law Proposals: A Backgrounder for Domestic Human Rights Advocates", *Clearinghouse Review* 45/5–6 (Eylül 2011), 243-251; Penny M. Venetis, "The Unconstitutionality of Oklahoma's SQ 755 and Other Provisions like It That Bar State Courts from Considering International Law", *Cleveland State Law Review* 59 (2011), 189-217; Barbara Bradley Hagerty, "Oklahoma's Anti-Shariah Law Put On Hold For Now" (National Public Radio (NPR)) (08 Kasım 2010); Wajahat Ali vd., *Fear, Inc.: The Roots of the Islamophobia Network in America* (Washington, DC: Center for American Progress, 26 Ağustos 2011), 40.

4) Tahkimin geçerliliği "özgür rızaya" bağlıdır. Ancak dini topluluklarda uygulanan *seruv* gibi manevi yaptırım tehditleri, bireyleri istemedikleri bir tahkim sürecine zorlayabilir. Seküler mahkemelerin bu iç baskıları her zaman "hukuki zorlama" olarak görmemesi eleştiri konusudur.[114]
5) Ginnine Fried'ın vurguladığı gibi dindar bireylerin avukatla temsil gibi seküler haklarından "bilmeden feragat" edebileceğini ve dini mahkemelerin bu hakları hatırlatma yükümlülüğünün olmamasının bir engel teşkil ettiğini belirtmektedir.
6) Geleneksel dini hukuk yorumlarının (örneğin boşanma yetkisinin sadece erkekte olması veya kadının tanıklığının kısıtlanması) kadınları ve çocukları seküler mahkemelere kıyasla daha dezavantajlı duruma düşürebileceğine dair ciddi endişeler mevcuttur. Bu endişeler, dini tahkimin meşruiyetine yönelik en sert eleştirilerin kaynağıdır.[115]

Dinî grupların seküler bir devlet içerisinde dine uygun bir şekilde yaşama çabaları aktif bir şekilde devam etmektedir. Ancak bu çabaların yasal olarak saygın ve etkili hükümler doğurması için Müslümanların ve diğer dindar grupların daha sistematik şekilde çalışmalar yürütmeleri gerekmektedir. Bu noktada böylesine sistematik çalışmalar yürütmüş ve başarılı sonuçlar almış BDA'nın Müslümanlar için tahkim konusunda bir örneklik teşkil edip edemeyeceği sorusu karşımıza çıkmaktadır.

BDA'nın dinî bir hukuk sistemini Amerikan kültürü ve içtihatlarına entegre etme deneyimi, Amerika'da pek çok dinî topluluk için önemli bir tecrübe olarak kabul edilebilir. Bu anlamda ABD'nin en yaygın dinî tahkim kurumunun BDA olduğu gerçeği yadsınamaz. Ancak Müslümanlar son yıllarda dinî tahkim konusunda çok önemli adımlar atmışlardır. Bu nedenle BDA diğer dinî gruplara bir rol model, son yıllarda tahkim alanında ciddi ilerlemeler kaydeden Müslümanlar için ise seküler mahkemelerle gerilimi azaltma hususunda faydalı bir örnek olabilir. Özellikle Amerikalı Müslümanların dünyanın çeşitli bölgelerinden kültür, millet, dünya görüşü ve mezhep bakımından farklı topluluklardan oluşması tüm Müslümanları aynı çatı altında toplayacak etkili bir tahkim forumunun oluşmasını zorlaştırabilir. Ancak önemli olan hangi açıdan farklılık olursa olsun FAA, RUAA ve eyalet yasalarının temel kuralları altında dinî/İslâmî tahkimi seküler devlet kapsamında bağlayıcı kılmaktır. BDA, iddia edildiği şekilde kusursuz bir sistem olmasa da seküler mahkeme sistemine temas ederek önemli ve faydalı tecrübeler biriktirdiği aşikardır.

---

[114] Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 463-464.

[115] Wolfe, "Faith-Based Arbitration", 467; Michael J. Broyde, "Faith-Based Arbitration Evaluated: The Policy Arguments for and Against Religious Arbitration in America", *Journal of Law and Religion* 33/3 (2018), 363; Benhalim, "The Case for American Muslim Arbitration" 585.

Sonuç

Bu çalışma, seküler bir devlette dinî tahkimin imkânını Beth Din of America örneği üzerinden inceleyerek, alternatif bir dinî hukuk uygulaması çerçevesinde "hukuk-din çatışması" oluşturacak şekilde değil, seküler hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içinde işleyen kurumsal bir uyum modeli olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Hukuk düzeninin belirlediği sınırların uygulama sürecinde gözden geçirilmesi zaman zaman mümkün olsa da BDA tecrübesi dinî tahkim, seküler devlet düzeni içinde bağımsız veya rakip bir yargı alanı olarak değil, taraf iradesine dayanan, usûlî güvencelerle çevrelenen ve devletin kamu düzeni denetimine açık bulunan bir tahkim türü olarak kabul gördüğünde uygulanabilir hale gelmektedir.

ABD hukuk sistemi bakımından dinî tahkimin meşruiyeti, dinî normların doğrudan devlet hukuku haline gelmesinden değil, tarafların uyuşmazlıklarını hangi kurallara göre çözeceklerini belirleme serbestisinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle BDA kararlarının mahkemelerce tanınması, seküler yargının Yahudi hukukunu (halakha) onayladığı anlamına gelmemektedir. Aksine mahkemeler, dinî içeriği denetlemekten kaçınmakta; tahkim sözleşmesinin geçerliliği, tarafların rızası, hakemlerin tarafsızlığı, savunma hakkı, usûlî şeffaflık, yetki aşımı ve kamu düzeni gibi seküler hukuk ölçütleriyle sınırlı bir denetim yapmaktadır. Bu yönüyle BDA modeli, dinî tahkimin seküler hukukla çatışmaksızın işleyebilmesi için dinî normların değil, tahkim prosedürünün hukuken tanınabilir hale getirilmesinin belirleyici olduğunu göstermektedir.

BDA'nın başarısı, yalnızca Yahudi hukukuna bağlılığından değil, bu bağlılığı modern tahkim hukukunun gerekleriyle uyumlu bir kurumsal dile şeffaf bir biçimde tercüme edebilmesinden kaynaklanmaktadır. Yazılı ve erişilebilir prosedürler, dâhilî temyiz mekanizması, hakemlerin hem dinî hem seküler hukuk bilgisine sahip olması, taraf rızasına yapılan vurgu, avukatla temsil imkânı, uzmanlardan yararlanma, ticarî örf ve hakkaniyetin dikkate alınması ve kamu otoriteleriyle geliştirilen işbirliği, BDA'yı klasik dinî mahkeme görünümünden çıkararak seküler hukuk düzeni içinde güvenilir bir tahkim kurumu haline getirmiştir. Bununla birlikte bu modelin mutlak ve sorunsuz bir başarı hikâyesi olarak sunulması isabetli değildir. Kapalı dinî topluluklarda rızanın gerçekten özgür olup olmadığı, tarafların seküler hukukta sahip oldukları haklardan bilinçli biçimde feragat edip etmedikleri, kadınlar ve çocuklar gibi kırılgan grupların yeterince korunup korunmadığı ve aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda kamu düzeni sınırlarının nasıl çizileceği hâlâ ciddi tartışma alanlarıdır ve uygulamanın getirdiği gereklilikler çerçevesinde ile bu sınırların esnemesi mümkündür.

Bu bağlamda BDA tecrübesi, başta Müslümanlar olmak üzere diğer dinî topluluklar için doğrudan kopyalanabilecek hazır bir modelden ziyade, seküler hukuk içinde dinî tahkim kurmak isteyen kurumların dikkate alması gereken güçlü bir metodolojik örnek sunmaktadır. Özellikle Amerikan Müslümanlarının etnik, mezhebî ve kurumsal bakımdan çoğulcu yapısı, Yahudi toplumu içinde gelişen beth din tecrübesinin aynen aktarılmasını zorlaştırmaktadır. Buna rağmen BDA'nın ortaya koyduğu temel ilkeler, İslâmî tahkim dâhil olmak üzere diğer dinî tahkim modellerinin meşruiyet kazanması bakımından yol göstericidir: açık usûl kuralları, tarafların bilinçli ve özgür rızası, seküler hukukun emredici hükümlerine riayet, kamu düzeni sınırlarının kabulü, uzmanlaşmış hakem kadroları ve kurumsal şeffaflık.

Sonuç olarak genel itibariyle seküler bir devlette dinî tahkim mümkündür; ancak bu imkân, dinî otoritenin devlet yargısının yerine geçmesine değil, dinî toplulukların kendi normatif hassasiyetlerini seküler tahkim hukuku içinde başarılı bir dil ve uygulama ile ifade edebilmelerine bağlıdır. BDA örneği, seküler devletin dinî çoğulculuğa tamamen kapalı olmayabileceğini, fakat bu çoğulculuğu ancak usûlî güvence, taraf iradesi ve kamu düzeni sınırları içinde tanıdığını göstermektedir. Bu nedenle dinî tahkimin geleceği, dinî normların kamusal hukuk düzeniyle rekabet etmesinde değil, inanç özgürlüğü ile hukuk güvenliği arasında dengeli, şeffaf ve denetlenebilir kurumlar üretebilmesinde yatmaktadır. BDA'nın asıl öncülüğü de burada ortaya çıkmaktadır: Dinî tahkimin seküler hukuk düzeninde var olabileceğini, fakat bunun ancak kurumsal ciddiyet ve şeffaflık, hukukî öngörülebilirlik ve kamusal sorumlulukla mümkün olduğunu göstermiştir. Tüm bu varsayılan sonuçlarla birlikte, her seküler devletin yargı geçmişi, toplumsal pratikleri, kamu politikaları ve sekülerizmi anlama biçiminin farklı olduğu gerçeğinin, dinî tahkimin imkân ve sınırlarının -bu çalışmada zikredilen genel ilkeleri haiz olmakla birlikte- her ülke özelinde spesifik olarak incelenmesini zorunlu kıldığını özellikle vurgulamak gerekmektedir.

Makale Türü / Article Type	*Araştırma Makalesi / Research Article*
Değerlendirme / Peer-Review	*Çift Taraflı Körleme - En Az İki Dış Hakem / Double anonymized – At Least Two External*
Etik Beyan / Ethical Statement	*Bu çalışma 9-12 Kasım 2022 tarihlerinde Mardin'de gerçekleştirilen Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "Seküler Bir Devlette Dinî Tahkim Mümkün Mü? Beth Din of America'nın Dinî Tahkim Uygulamalarındaki Öncülüğü Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı tebliğin içeriğinin geliştirilmiş hâlidir.* *This paper is a revised version of the presentation titled "Is Religious Arbitration Possible in a Secular State? An Assessment of the Beth Din of America's Leadership in Religious Arbitration Practices," which was delivered as an oral presentation at Turkish Graduate Studies Congress held in Mardin on November 9–12, 2022, but whose full text was not published.*
Benzerlik Taraması / Plagiarism Checks	*Evet / Yes – Turnitin / Ithenticate.*
Çıkar Çatışması / Conflicts of Interest	*Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / The author(s) has no conflict of interest to declare.*
Etik Beyan Adresi / Complaints	*suifdergi@gmail.com*
Finansman / Grant Support	*Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. / The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.*
Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & License	*Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptir ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.*

Yapay Zekâ Kullanımına Dair Yazar Taahhütnamesi

(Author Declaration on the Use of Artificial Intelligence)

Yazar, yapay zekâ araçlarının kullanımına ilişkin şeffaflık, etik uygunluk, orijinallik ve sorumluluk ilkelerine riayet ettiğini beyan etmiş, bu kullanımın etik ilkelere uygun olmasını ve tüm akademik sorumluluğu üstlendiğini taahhüt etmiştir. Nihai düzenlemeler ve akademik uygunluk kontrolleri yazar tarafından gerçekleştirilmiş olup, ortaya çıkan metnin tüm sorumluluğu yazara aittir. Belgenin imzalı asıl nüshası dergi süreç dosyalarında mevcuttur. / The author has declared adherence to the principles of transparency, ethical compliance, originality, and responsibility in the use of artificial intelligence tools. They have affirmed that such usage complies with ethical standards and have undertaken full academic responsibility for it. Final revisions and checks for academic compliance were carried out by the author, who assumes full responsibility for the resulting text. The signed original copy of the document is available in the journal's editorial process files.

Kaynakça/References

Abdal-Haqq, Irshad - Abdal-Haqq, Qudir. "Community-Based Arbitration as a Vehicle for Implementing Islamic Law in the United States". *The Journal of Islamic Law and Culture* 1/1 (1996), 61-88.

Ali, Wajahat vd. *Fear, Inc.: The Roots of the Islamophobia Network in America*. Washington, DC: Center for American Progress, 26 Ağustos 2011. https://www.americanprogress.org/article/fear-inc/

AMJA, Assembly of Muslim Jurists of America. "About AMJA". Erişim 23 Şubat 2026. https://www.amjaonline.org/about

AMJA, Assembly of Muslim Jurists of America. "Imams' Conference". Erişim 12 Şubat 2026. https://www.amjaonline.org/services/imams-conference/

Andrea Doneff - Abraham Ordover, *Alternatives to Litigation: Mediation, Arbitration, and the Art of Dispute Resolution* (Epub: NITA, 2014), 520.

Bambach, Lee Ann - Çelikhası, Yasemin. "An Overview of Islamic Dispute Resolution in the United States". *Journal of Law and Religion* 24/2 (2008), 373-394.

Bambach, Lee Ann. *"That Ye Judge With Justice" Faith-Based Arbitration by Muslims in an American Context*. Georgia: Emory University, Doktora Tezi, 2014.

Bambach, Lee Ann. "The Enforceability of Arbitration Decisions Made by Muslim Religious Tribunals: Examining The *Beth Din* Precedent". *Journal of Law and Religion* 25/2 (2010), 379-414. https://doi.org/10.1017/S0748081400001193

Beth Din of America. "Rules and Procedures". New York, 2025. chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://bethdin.sfo3.digitaloceanspaces.com/2026/01/BDA127-RulesProcedures-2025-Bro_02.pdf

BDA, Beth Din of America. "About". Erişim 19 Ocak 2026. https://bethdin.org/about/

BDA, Beth Din of America. "Din Torah". Erişim 19 Ocak 2026. https://bethdin.org/dintorah/

Benhalim, Rabea. "The Case for American Muslim Arbitration". *University of Colorado Law School* 531 (2009), 531-591.

Bleich, J. David. "Litigation and Arbitration before Non-Jews". *Contemporary Halakhic Problems*. Jersey City, NJ: Ktav Publishing House, 2005. https://www.sefaria.org/Contemporary_Halakhic_Problems%2C_Vol_V%2C_Chapter_I_Litigation_and_Arbitration_before_Non_Jews.2

Broyde, Michael J. "Faith-Based Arbitration Evaluated: The Policy Arguments for and Against Religious Arbitration in America". *Journal of Law and Religion* 33/3 (2018), 340-389.

Broyde, Michael J. "Faith-Based Private Arbitration as a Model for Preserving Rights and Values in a Pluralistic Society". *Chicago-Kent Law Review* 90/1 (2015), 111-140.

Broyde, Michael J. "Jewish Law Courts in America: Lessons Offered to Sharia Courts by the Beth Din of America Precedent". *New York Law School Law Review* 57/2 (2012), 287-311.

Broyde, Michael J. *Sharia Tribunals, Rabbinical Courts, and Christian Panels: Religious Arbitration in America and the West*. New York: Oxford University Press, 2017.

Broyde, Michael J. vd. "The Pillars of Successful Religious Arbitration: Models For American Islamic Arbitration Based On The Beth Din Of American And Muslim Arbitration Tribunal Experience". *Harvard Journal on Racial&Ethnic Justice* 30/1 (2014), 33-76.

Burton, Steven J. "The New Judicial Hostility to Arbitration: Federal Preemption, Contract Unconscionability, and Agreements to Arbitrate". *Journal of Dispute Resolution* 1 (2006), 1-29.

Carbonneau, Thomas E. *The Law and Practice of Arbitration*. Huntington, New York: Juris, 4. Basım, 2012.

Davis, Martha F. - Abraham, Emily. "Oklahoma's Anti-Sharia and Other Anti-Transnational Law Proposals: A Backgrounder for Domestic Human Rights Advocates". *Clearinghouse Review* 45/5–6 (Eylül 2011), 243-251.

Dedvukaj v Parlato, 136 AD3d 733, 733-734 (2016).
Estin, Ann Laquer. "Unofficial Family Law". *Marriage and Divorce in a Multicultural Context*. ed. Joel A. Nichols. 92-119. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. https://doi.org/10.1017/CBO9781139013789.008
Fein v. Fein, 610 N.Y.S.2d 1002, 160 Misc.2d 760 (N.Y. Sup. Ct. 1994).
Fried, Ginnine. "The Collision of Church and State: A Primer to Beth Din Arbitration and the New York Secular Courts". *Fordham Urban Law Journal* 31/2 (01 Ocak 2004), 633-671. https://ir.lawnet.fordham.edu/ulj/vol31/iss2/8
Grossman, Michael C. "Is This Arbitration?: Religious Tribunals, Judicial Review, and Due Process". *Columbia Law Review* 107/1 (2007), 169-209.
Hagerty, Barbara Bradley. "Oklahoma's Anti-Shariah Law Put On Hold For Now". National Public Radio (NPR). 08 Kasım 2010. Erişim 28 Ağustos 2025. https://www.npr.org/2010/11/08/131168920/oklahomas-anti-shariah-law-put-on-hold-for-now
Heinsz, Timothy J. "The Revised Uniform Arbitration Act: Modernizing State Arbitration Law". *Journal of Dispute Resolution* 1 (2001), 1-38.
Helfand, Michael A. "Religious Arbitration and the New Multiculturalism: Negotiating Conflicting Legal Orders". *New York University Law Review* 86/5 (Kasım 2011), 1231-. https://www.nyulawreview.org/wp-content/uploads/2018/08/NYULawReview-86-5-Helfand.pdf
Ihsan Yilmaz, Denitsa Pirinova Sokolova-Shipoli. *Shari'a, Muslims, and Legal Pluralism in the West*, 2024. https://doi.org/10.1007/978-981-97-4260-8_8
ITIM, The Right to Live Jewish, "List of Orthodox Conversiton Courts", (Erişim 07 Mayıs 2026). https://itim.org.il/wp-content/uploads/2025/07/List-of-Orthodox-Conversion-Courts-Recognized-by-the-Rabbinate-11.2024.pdf
İzgi, Mehmet Feridun. *Türk Hukukunda Tahkim Benzeri Uyuşmazlık Çözüm Yolları*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
JL, Jewish Law. "Litigation in Secular Courts". (Erişim 7 Mayıs 2026). https://www.jlaw.com/Articles/litigation_in_secular_courts1.html
JTA, Jewish Telegraphic Agency. "Solving a Rim Jewish Quandary After the Attacks: Avoiding gunah Problems for 9/11 Widows". (Erişim 07 Mayıs 2026). https://www.jta.org/2011/08/31/united-states/solving-a-grim-jewish-quandary-after-the-attacks-avoiding-agunah-problems-for-911-widows
JVL, Jewish Virtual Library. "Ancient Jewish History: The Beit Din". (Erişim 7 Mayıs 2026). https://jewishvirtuallibrary.org/the-beit-din
Konuralp, Cengiz Serhat. *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
Lang v. Levi, 198 Md.App. 154-1425/09-2009.
Matter of Brisman v. Hebrew Academy of the Five Towns & Rockaway, 887 N.Y.S.2d 414 (N.Y. App. Div. 2008).
Matter of Gaymon v MTA Bus Co., 117 AD3d735 (2014)
Matter of Reddy v Schaffer, 123 AD3D 935, 936 (2014).
Matter of Sheriff Officers Assn., Inc. v Nassau County, 113 AD3d 620 (2014).
Mehren, Robert B. von. "From Vynior's Case to Mitsubishi: The Future of Arbitration and Public Law". *Columbia Law Review* 84 (1984), 208-226.
Mohammed, Basheer. *New estimates show U.S. Muslim population continues to grow* (Mektup 2018). https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/01/03/new-estimates-show-u-s-muslim-population-continues-to-grow/

New World Encyclopedia. "Beth Din". Erişim 12 Şubat 2026. http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Beth_Din#Officers_of_a_Beth_Din
PEW, Pew Reserarch Center. "Applying God's Law: Religious Courts and Mediation in the U.S.". (Erişim 7 Mayıs 2026). https://www.pewresearch.org/religion/2013/04/08/applying-gods-law-religious-courts-and-mediation-in-the-us/
Şahin Ceylan, Şule. *Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
Takavut, İbrahim Doğan. *Milletlerarası Ticarî Tahkimde Usule İlişkin Konularda İrade Serbestisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
Tal Tours (1996) Inc. v. Goldstein 2005 NY Slip Op 51626(U) 2005.
TRA, The Rabbinical Assembly. "Committee on Jewish Law and Standards". (Erişim 07 Mayıs 2026). https://www.rabbinicalassembly.org/jewish-law/committee-jewish-law-and-standards
United Paperworkers Int'l Union v. Misco, 484 U.S. 29, 42 (1987).
URJ, Uniform for Reform Judaism. "What is Reform Judaism". (Erişim 07 Mayıs 2026). https://urj.org/what-we-believe/what-is-reform-judaism
Venetis, Penny M. "The Unconstitutionality of Oklahoma's SQ 755 and Other Provisions like It That Bar State Courts from Considering International Law". *Cleveland State Law Review* 59 (2011), 189-217. https://engagedscholarship.csuohio.edu/clevstlrev/vol59/iss2/3/
W. R. Grace & Co. v. Rubber Workers, 461 U.S. 757 (1983).
Walker, George K. "Arbitrating Family Law Cases by Agreement". *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers* 18 (2003), 429-533.
Walter, Nicholas. "Religious Arbitration in the United States and Canada". *Santa Clara Law Review* 52 (2012), 501-569.
Witte, John. "The Future of Muslim Family Law in Western Democracies", *Shari'a in the West,* ed. Rex Ahdar - Nicholas Aroney (New York: Oxford University Press, 2010), 279-292.
Wolfe, Caryn Litt. "Faith-Based Arbitration: Friend or Foe? An Evaluation of Religious Arbitration Systems and Their Interaction with Secular Courts". *Fordham Law Review* 75/1 (2006), 427-469.
Wood, Diane P. "The Brave New World of Arbitration". *Capital University Law Review* 31 (2003), 383-411.
Vynior's Case, 8 Co. Rep. 81b (K.B. 1609).
FAA, Federal Arbitration Act. (1925). Erişim 17 Temmuz 2022. https://sccinstitute.com/media/37104/the-federal-arbitration-act-usa.pdf